

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE

CAGLIOSTRO¹

OBSAH

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Výstup 7.

Předsíň a vstup do egyptské lóže

Výstup 9.

¹ Převzato z: Goethe Johann Wolfgang, *Dramata*, přel. P. Eisner a kol., Praha 1931(redakčně upraveno).

DĚJSTVÍ ČTVRTÉ

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Výstup 7.

Výstup 8.

DĚJSTVÍ PÁTÉ

Výstup 1.

Výstup 2.

Výstup 3.

Výstup 4.

Výstup 5.

Výstup 6.

Výstup 7.

Výstup 8.

OSOBY

KANOVNÍK.

HRABĚ.

RYTÍŘ.

MARKÝZ.

MARKÝZA.

JEJÍ NEŽ.

PLUKOVNÍK ŠVÝCARSKÉ STRÁŽE.

SAINT JEAN, sloužící u markýze.

JACQUES, chlapec ve službách markýzinych.

SPOLEČNOST PÁNŮ A DÁM.

DVA DVORNÍ KLENOTNÍCI.

MLADÍCI.

DĚTI.

KOMORNÁ.

ŠEST ŠVÝCARŮ.

SLUHOVÉ.

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Ozářený sál.

Výstup 1.

V pozadí dvanáctičlenná až patnáctičlenná společnost u stolu při večeři. Po pravé straně sedí kanovník, za ním markýza, pak ostatní dokola, poslední na levé straně je rytíř. Podává se dessert, sloužící odcházejí. Kanovník se zvedne a zamyšlen se prochází v popředí. Společnost, zdá se, hovoří o něm. Posléze vstane markýza a jde k němu. Předehra v orchestru zmlkne a počíná se dialog.

MARKÝZA: Je to dovoleno, být tak roztržitý? vymykat se dobré společnosti, kazit přátelům radost důvěrné chvíle? Myslíte si, že mužem žertovat, že se mužem bavit, opustí-li hostitel tabuli, kterou tak štědře vystrojil? Už po celý večer se zdálo, že jste jen tělesně přítomen. Doufali jsme, že aspoň ke konci hostiny, teď, kdy sluhové odešli, budete vesel a upřímný – a vy vstanete, odstoupíte si od nás a procházíte se v myšlenkách tady na druhém konci sálu, jako by nablízku nebylo pranic, co by vás mohlo zajímat a upoutat.

KANOVNÍK: Ptáte se, proč jsem roztržit? Markýzo, vždyť víte, jak to se mnou je – byl by to div, kdybych přišel o rozum? Což je možné, aby lidský duch a lidské srdce byly mateny silněji než u mne? Jaké to mám nervy, že nepodlehnu! Vy víte, čím jsem rozrušen, a ještě se ptáte?

MARKÝZA: Abych byla upřímná, tak docela jasně do toho nevidím. Vždyť přec všechno postupuje, jak si jen můžete přát!

KANOVNÍK: A což má nejistota, což to očekávání?

MARKÝZA: Několik dní to snad snesete? – Cožpak hrabě, náš veliký učitel a mistr, neslíbil, že nás všechny a obzvláště vás uvede do dalších tajemství? Což neslíbil, že ukojí žízeň po jiných vědách, která nás všechny trápí, a že každého jednotlivě uspokojí? A můžem brát v pochybu, zda dostojí slovu?

KANOVNÍK: Dobrá! slíbil. – Ale nezakázal spolu všechny schůzky, tedy i tu, kterou jsme si teď troufali uspořádat za jeho zády? Nenakázal nám půst, samotu, zdržlivost, přísné soustředění a tiché rozjímání o naukách, které nám už svěřil? – A já jsem tak lehkovážný a potají shromažďuji zde v letohrádku veselou družinu, zasvěcuji radosti tuto noc, v níž se mám připravovat na velké a posvátné zjevení! – Sužuje mne už tak mé svědomí, i kdyby on se o tom nedověděl. A povážím-li dokonce, že mu jeho duchové jistě všechno vyradí, že snad už je na cestě, aby nás překvapil! – Kdo obstojí před jeho hněvem? – Já bych se studem propadl – v tu chvíli! Je mi, jako bych ho slyšel; slyším koně, vůz. (Pospíchá ke dveřím.)

MARKÝZA (pro sebe): Pane hrabě! tys jedinečný čtverák! Mistrný podvodník! Pořád se na tebe dívám a den co den se něčemu přiučuji! Jak umí kořistit z vášně toho mladíka, jak ji dovede stupňovat! Jak se zmocnil jeho celičké duše a mu neomezeně vládne! Podívejme se, jak pochodíme, budem-li ho napodobovat. (Kanovník se vrací.) Buďte jen bez starosti. hrabě ví mnoho; vševědoucí není a o této slavnosti se nedoví. – Čtrnáct dní jsem neviděla vás ani naše přátele, po čtrnáct dní jsem se na venkově skrývala v bídném domku, mnohou nudnou chvílí jsem musila spolknout, jen abych byla poblíže naší zbožňované princezny, jen abych ji tu a tam potají mohla na hodinku vyhledat a rozprávět s ní o kterémsi milovaném příteli. Dneska se vracím do města, i bylo od vás velmi vlídné, že jste mi sem polou cesty přišel vstříc, že jste mi v tomhle útulném domečku přichystal hostinu a shromáždil mé nejlepší přátele k mému uvítání. Opravdu, zasloužíte si dobré noviny, kterou vám přináším. Jste vroucí, laskavý přítel. Jste šťasten a budete šťasten; jen bych ráda, abyste svého štěstí opravdu užil.

KANOVNÍK: To už přijde, a brzo.

MARKÝZA: Pojd'te, sedněte si. hrabě tu není, je někde v dálce, aby se tam o samotě cvičil ve svém čtyřicetidenním půstu a připravoval k svému velkému dílu. Nedoví se o naši schůzce, tak jako se nesmí dovědět o našem velkém tajemství (S důrazem.) Kdyby se předčasně prozradilo, že princezna vám odpouští, že se kníže tou svou milovanou dcerou vbrzku as dá usmířit, pak by se celá krásná stavba úsilím u intrik lehce zřítila! Výslovně mi princezna, jež ví o vašich stycích s hrabě tem, nařídila, abychom se před tím mužem, kterého se obávám, tajili s celým svým důležitým podnikem.

KANOVNÍK: Řídím se naprosto její vůlí; i tento těžký příkaz vyplním, třebaže jsem přesvědčen, že její strach je bezdůvodný. Hrabě je velikán a spíš by nám prospěl nežli škodil. Před ním jsou si všechny stavy rovny. Spojit dvě milujících srdcí, toť mu nejpříjemnějším zaměstnáním. Moji žáci, tak říkává, to jsou králové, zaslouží si vládnout světem, zaslouží si veškerého blaha. – A teď, když mu to oznámí jeho duchové a uvidí-li, že v tuto chvíli jsou naše srdce sevřena nedůvěrou k němu, zrovna když nám odhaluje poklady své moudrosti.

MARKÝZA: Mohu jen opakovat, že to princezna cíní výslovnou podmínkou.

KANOVNÍK: Budiž. Uposlechnu jí, i kdybych se tím zničil.

MARKÝZA: A my své tajemství lehce uchováme, protože nikdo ani zdaleka nemůže tušit, že princezna je vám nakloněna.

KANOVNÍK: Ovšemže. Kdekdo si myslí, že jsem v nemilosti, že jsem navždycky zapuzen ode dvora. Lidé se na mne dívají soucítěně, ba s opovržením. Držím se zpříma jen velkým úsilím, jen tím, že moji přátelé jsou u dvora váženi a že se mi dostává podpory od nejednoho nespokojence. Dej Bůh, aby má naděj nebyla klamná, aby se váš slib vyplnil!

MARKÝZA: Můj slib? – Už mu tak neříkejte, milý příteli. Až dosud to byl můj slib; ale od toho večera, kdy jsem vám přinesla jakési psaníčko – což jsem vám jím nedoručila i nejkrásnější ujištění?

KANOVNÍK: Však jsem ten list už tisíckrátě zulíbal. (Vyjme jej z kapsy.) A zulíbám jej ještě tisíckrát! Nesej mu ho se svých rtů, až ty mé žhavě chtivé rty budou smět spočinouti na její krásné ruce: na té ruce, jež mne nad pomyšlení oblažuje, když mi navždycky zajišťuje mé štěstí.

MARKÝZA: A spadne-li pak rouška s toho tajemství a budete-li vy v jasném lesku svého dřívějšího štěstí, ba ještě v krásnější záři stát před očima lidí, vedle knížete, jenž vás opět uzná, vedle kněžny, jež ve vás nikdy nepřestala věřit: jak potom oslepí to nové, to třpytné štěstí zrak závistníků a s jakou radostí vás uvidím na místě, jehož si tak úplně zasloužíte! –

KANOVNÍK: A jak štědře se pak odvděčím přítelkyni, již dlužím to vše!

MARKÝZA: O tom nemluvte. Kdo vás může znát a nebyl by vámi nadšen? Kdo by si nepřál sloužiti vámi, byť i s oběťmi?

KANOVNÍK: Slyšte, teď přijel vůz. Co to je?

MARKÝZA: Buďte bez starosti; jede dál. Dveře jsou zavřeny, okenice těž; dala jsem okna nejpečlivěji zakrýt, aby nikdo nezpozoroval, že se tu svítí. Nikdo nemůže tušit, že je v domě společnost.

KANOVNÍK: Jaký je to hluk, jaký rámus?

(Vstupuje sloužící.)

SLOUŽÍCÍ: Předjel nějaký vůz; buší se do dveří, jako by je chtěli vypáčit. Slyším hlas pana hraběte; hrozí; žádá, aby byl vpuštěn.

MARKÝZA: Je dům na závory? – Neotvírejte mu! Nehýbejte se. Neodpovídejte. Až se vyzuří, ať si odjede.

KANOVNÍK: Zapomínáte, kdo to je. – Otevřete mu! Bráníme se marně.

SLOUŽÍCÍ (vpadají do sálu): Pan hrabě! pan hrabě!

MARKÝZA: Jak se sem dostal?

JEDEN ZE SLOUŽÍCÍCH: Dveře se rozlétly samy od sebe; obě křídla najednou.

KANOVNÍK: Kam se skryju?

DÁMY: Kdo nás zachrání?

RYTÍŘ: Jen zmužile!

DÁMY: Je tu! Je tu!

Výstup 2.

HRABĚ. PŘEDEŠLÍ.

HRABĚ (mluví ve dveřích, otočiv se ven): Assaratone! Pantassaratone! Služební duchové, zůstaňte u dveří, ať nikdo nevyklouzne! nedovolte, aby kdokoli šel přes práh, kdo není mnou označen.

DÁMY: Běda nám!

MUŽOVÉ: Co z toho bude?

HRABĚ: Urieli, ty po mé pravici, Ithrurieli, ty po mé levici, vstupte! Ztrestejte zločince, tentokrát jim neprominu.

DÁMY: Kam se schováme?

KANOVNÍK: Všechno je ztraceno!

HRABĚ: Urieli! (Přestávka; jako by slyšel odpověď.) Dobře tak! – „Tady jsem“, toť tvá obvyklá odpověď, poslušný duchu. – Urieli, chop se těchhle žen! (Dívky hlasitě vykřiknou.) Odved' je daleko přes hory doly, na křižovatce je usad'; nevěří, neposlechnou, Pokud necítí! Sáhni na ně!

DÁMY: Au! Au! Chytil mne! – Velký mistře, pro smilování boží!

MARKÝZA: Pane hrabě!

DÁMY: Na kolenou prosíme o odpuštění.

HRABĚ: Urieli, ty za ně oroduješ! Mám se dát obměkčit?

DÁMY: Oroduj za nás, Urieli!

MARKÝZA: Je to dovoleno, ta stvoření takhle strašit?

HRABĚ: Co? Co? Na kolena, madame! Ne přede mnou: před těmi neviditelnými, kdož stojí po mém boku, na kolena! Můžete s nevinným srdcem a zpříma stát před těmi nebeskými zjevy?

JEDNA Z DÍVEK: Vidíš něco?

JINÁ: Ano, nějaký stín, docela těsně u něho!

HRABĚ: Jak to vypadá ve vašem srdci?

MARKÝZA: Veliký mistře! Ušetři slabého pohlaví!

HRABĚ: Jsem dojat, nikoli obměkčen. Ithurieli! chop se mužů, odvec je do mých nejhlubších sklepení!

KANOVNÍK: Můj pane a mistře!

RYTÍŘ: Ani slova dál! Vaši duchové nám nenahánějí strachu a vy sám – – Mám kord. Nemyslíte, že nám ještě zbývá síla i odvaha, abychom sebe i dámy ubránili?

HRABĚ: Jinochu pošetilý! Jen tas, tas jen! Bodni sem, sem do této volné, nechráněné hrudi! bodni, aby se událo znamení pro tebe i pro všechny. Trojnásobné brnění, pancíř poctivosti, moudrosti a kouzel, ochraňuje tuto hrud'. Jen bodni a sesbírej si zahanben u mých nohou střepy svého rozbitého meče!

MUŽOVÉ: Jaká vznešenost!

DÁMY: Jaká síla!

MUŽOVÉ: Jaký hlas!

DÁMY: Jaký to muž!

RYTÍŘ: Co mám dělat?

KANOVNÍK: Kam to povede?

MARKÝZA: Co mám říci?

HRABĚ: Vstaňte! dávám tomu nerozumnému pokolení milost. Nechci nadobro zavrhnouti svá děcka zbloudilá; bez trestu vás však nepustím. (Mužům.) Vzdalte se! (Mužové odstoupí do pozadí; ženám.) A vy, vzchopte se a soustřed'te se! (Jako by důvěrně hovořil s duchy.) Urieli! Ithurieli! jděte k svým bratřím! (Ženám.) Teď mluďte; ať slyším, jste-li ještě pamětliví mých nauk. – Cože jsou hlavní ctnosti žen?

PRVÁ DÍVKA: Trpělivost a poslušnost.

HRABĚ: Jejich symbolem?

DRUHÁ DÍVKA: Luna.

HRABĚ (markýze): Proč?

MARKÝZA: Protože jim připomíná, že nemají svého vlastního světla, nýbrž že všechnu záři dostávají od muže.

HRABĚ: Správně, pamatujte si to! – A teď, až pojedete domů, shlédnete po levici na jasné obloze prvou čtvrt; i říkejte si: Hleďte, jak půvabně tu stojí! jaké mírné světlo! jaké krásné boky! jaká cudnost! hle, pravý to obraz dospívající spanilé panny. Spatříte-li pak příště úplněk, napomínejte se a říkejte si: Jak skvostně tu září obraz blažené hospodyně! hle, teď se obrací k svému choti; zachycuje paprsky jeho světla, aby něžně a sladce svítily s její tváří. To si dobře rozvažte, ten obraz, jak dovedete nejlíp, mezi sebou rozved'te; pokračujte, pokud

umíte, ve svém přemítání, vzdělávejte svou mysl, Povznášejte svého ducha: neboť jen takto kanete se hodny shlédnouti tvář Velkého kofty. – Nyní jděte! nehřešte proti nižádnému z mých příkázání a nebe vás opatrujž před světlem ubývajícím, před kormutlivým vdovstvím! – Teď ihned všechny pojedete do města a jen přísné pokání může vám získati pardon a urychlití příchod Velkého kofty. Buďte zdraví.

MARKÝZA (stranou.): Zpropadený chlap! Je to blouznil, je to lhář, je to podvodník: vím to, jsem o tom přesvědčena – a přec mi imponuje. (Dámy s úklony odcházejí.)

Výstup 3.

PŘEDEŠLÍ bez dam.

HRABĚ: Nuž, rytíři a vy ostatní, teď předstupte vy. Odpustil jsem vám; vidím vás zahanbeny a má velkodušnost přenechává vašim vlastním srdcím trest i polepšení.

RYTÍŘ: Poznáváme tvou dobrotu, otcovský mistře.

HRABĚ: Přestoupíte-li však ještě jednou mé příkazy a neučiníte-li vše, abyste svou chybu napravili, nedoufejte již, že se vám kdy zjeví tvář Velkého kofty, nedoufejte, že kdy svlažíte své žíznějící rty u zdroje moudrosti. –

Nuž povězte, pochopili jste, co jsem vám svěřoval? – Kdy se má učeň oddávati svému rozjímání?

RYTÍŘ: V čas noční.

HRABĚ: Proč?

PRVÝ ŽÁK: Aby pocíťoval tím živěji, že kráčí temnotou.

HRABĚ: Jakým nocem má dávatí přednost?

DRUHÝ ŽÁK: Nocem, kdy obloha je jasná a třpytí se hvězdy.

HRABĚ: Proč?

RYTÍŘ: Aby nahlédl, že mnoho tisíc světél nedává ještě dostatečnou záři a aby v něm tím silněji procítala touha po jediném světle slunce.

HRABĚ: Kterou hvězdu má míti na očích před jinými?

PRVÝ ŽÁK: Hvězdu polárku.

HRABĚ: Co si při tom má představovati?

DRUHÝ ŽÁK: Lásku k bližnímu.

HRABĚ: Kterak se zove opačný pól?

PRVÝ ŽÁK: Láska k moudrosti.

HRABĚ: Mají tyto oba póly společnou osu?

RYTÍŘ: Arciže, jinak by to nebyly póly. Tato osa prochází nám srdcem, jsme-li pravými žák. moudrosti, a vesmír otáčí se kolem nás.

HRABĚ: Rci mi heslo prvního stupně.

RYTÍŘ: Co chceš, aby lidé činili tobě, učiníš též.

HRABĚ: Vylož mi to heslo.

RYTÍŘ: Je zřejmé, výkladu nepotřebuje.

HRABĚ: Správně! – Nyní jděte do sadu a ostře se zadívejte na hvězdu polárku!

RYTÍŘ: Je tma, velký učiteli; sotva že tu a tam hvězdička prokmitává.

HRABĚ: Tím lépe! – Tedy bědujte nad svou neposlušností, nad svou lehkovážností, nad lehkou svou myslí; to jsou mračna, jimiž jsou zatemňována světla nebeská.

RYTÍŘ: Je zima, vane drsný vítr, jsme lehce oděni.

HRABĚ: Ven! ven s vámi! Smí žák moudrosti mrznout? – S chutí měli byste odhodit svůj oděv; žhavá touha vašeho srdce a žízeň po tajné vědě měly by rozpustit sních a led. Pryč s vámi! pryč!

(Rytíř a ostatní odcházejí, poklonivše se.)

Výstup 4.

HRABĚ. KANOVNÍK.

HRABĚ: A nyní, pane kanovníku, předstupte vy! jen blíž! Vás čeká přísnější soud. – Do vás bych to byl neřekl. Žák, jemuž přátelštěji nežli všem jiným podávám ruku, jež násilím táhnu za sebou vzhůru, jemuž jsem odhalil již i taje druhého stupně – ten obstojí tak bídne při nepatrné zkoušce! – Nezabrání mu hrozby jeho mistra, nezabrání mu naděj, že shlédne Velkého koftu, nic ho nepohne, aby své hodování odložil o několik nocí. Fidonc! je to mužné? je to moudré? Nauky největšího smrtelníka! přispění duchů! zjevení všech tajů přírody, věčné mládí, neměnné stejné zdraví, nerozborná síla, nikdy nevodnoucí krása! To jsou největší poklady světa, o něž usiluješ, a nemáš síly zřící se jediného večerního kvasu!

KANOVNÍK (pokleká): Často mne vídal u svých nohou; ležím zas. Odpusť mi! neoclnímej mi svou přízeň! – Svody – pokušení – příležitost – podlehl jsem... Ale už nikdy nebudu neposlušen! Rozkazuj! Ulož mi, cokoli se ti zlíbí!

HRABĚ: Jak bych se mohl na tebe hněvat, ty miláčku můj! Kterak bych tebe zavrhl, ty vyvolence osudu! Vstaň, pojď na má prsa, ani násilím se od nich neodtrhneš.

KANOVNÍK: Jak mne obšťastňuješ! Ale zda si v tuto chvíli, v níž bych měl pykat a lkát, smím od tebe vyprosit milost na znamení, žes odpustil?

HRABĚ: Mluv, můj nejdražší!

KANOVNÍK: Nenechávej mne déle v nejistotě, popřej mi jasnějšího světla o tom zázračném muži, jenž zveš Velkým koftou, ježž nám chceš ukázat a od něhož nám tolik slibuješ. Pověz mi, kdo to je. A kde dlí? Je už blízko? Spatřím ho? A pozná on mou cenu? Přijme mne za svého? Svěří mi nauky, po jakých Prahne mé srdce?

HRABĚ: Mírní se, mírní, můj synu! Třebaže ti nezjevím vše najednou, věř, že dbám tvého prospěchu. – Přeji si zburcovati tvou dychtivost, cvičiti tvůj um, oživiti tvou učenost; tím vším chci se o tebe zasloužit. – Vyslechnout a učit se, to dovede každé děcko: dávali pozor a dohadovat se, toť věc mých žáků. – Když jsem řekl „kofta“, nic tě nenapadlo?

KANOVNÍK: Kofta! Kofta! – Mám-li se ti přiznat a nemusím-li se stydět: Má obrazivost ihned zanechala tohoto studeného, skrovného dílu světa a nesla se pod ono žhavé podnebí, kde slunce stále ještě dovede vylíhnouti nevýslovné taje. Egypt jsem náhle před sebou shlédl: posvátný soumrak mne ovanul; zabloudil jsem mezi pyramidami, obelisky, nestvůrnýnu sřingami a hieroglyfy; hrůza na mne padla. – Tu jsem tam viděl obcházeti Velkého koftu, viděl jsem ho obklopena žáky, kteří byli jakoby řetězy přikováni k jeho moudrým ústům.

HRABĚ: Tentokráte tě tvá obrazivost nezavedla. Ano, je to on, ten velký, nádherný a smím tak říci, ten nesmrtelný kmet, o němž němž jsem vám říkal a v jehož příchod smíte doufat. Ve věčném mládí obchází už sta a sta let po této zemi. Indie, Egypt, toť jeho pobyt nejmilejší. Nahý vstupuje do poušti Libye, bezstarostně tam probadává přírodní taje. Před jeho paži velitelsky vztaženou ustrne hladový lev; lítě tygr uniká před jeho káravým slovem, a mudrcova ruka pokojně sbírá léčivé kořinky a rozeznává kameny, jež pro svou tajnou sílu mají cenu nad zlato a démanty.

KANOVNÍK: A toho velikána že máme shlédnout? Dej mi pokyn, jak to bude možné.

HRABĚ: Ty krátkozraký! jaké pokyny ti mám dávat? Tobě, jehož oči jsou zavřeny!

KANOVNÍK: Jediné slůvko!

HRABĚ: Dosti! – Co má posluchač vědět, to mu nikdy neříkám.

KANOVNÍK: Hořím nedočkavostí, zvláště od té doby, cos mne povznesl do druhého stupně mystérií. Kéž by to bylo možné, kéž bys mne zasvětil do třetího!

HRABĚ: To se nemůže stát!

KANOVNÍK: Proč?

HRABĚ: Protože ještě nevím, jak jsi as pochopil nauky druhého stupně a jak je budeš provádět.

KANOVNÍK: Vyzkoušej mne hned nyní.

HRABĚ: Teď není kdy.

KANOVNÍK: Že není kdy?

HRABĚ: Což jsi zapomněl, že žáci druhého stupně mají svá rozjímání konati za dne a zvláště z rána?

KANOVNÍK: Tedy zítra časně ráno.

HRABĚ: Budiž! Ale teď především, nepromeškat pokání! – Dolů k ostatním na zahradu! – Ale dostane se ti před nimi velké výhody. – – Obrat' se k nim zády – hled' v polední stranu. S poledni strany přijde Velký kofta; toto tajemství odhaluji tobě jedinému. Rozevři mu všechna přání svého srdce; mluv si sebe tišeji, on tě uslyší.

KANOVNÍK: Radostně poslechnu. (Políbí hraběti ruku a odejde.)

Výstup 5.

HRABĚ. SAINT JEAN.

SAINT JEAN (opatrně vstupuje): Nepovedl jsem to dobře?

HRABĚ: Vyplnil jsi svou povinnost.

SAINT JEAN: Nerozletěly se dveře, jako by je páčili duchové? Kamarádi se ulekli a prchli; nikdo nic nezpozoroval.

HRABĚ: Nu dobrá! Však bych je byl otevřel i bez tebe; jenže takový výkon by vyžadoval větší inscenace. Utíkám se jen někdy k všedním pomůckám, abych své vznešené duchy příliš neobtěžoval. (Otvírá měšec.) Zde za tvou námahu! Nepromarni to lehkovážné, ty peníze jsou filosofické; přinášejí požehnání. – – Pokud je máš v kapse, nemáš ji nikdy prázdnou.

SAINT JEAN: Tak! Nu tedy je v ní dobře uschovám.

HRABĚ: Dobrá, a vždycky si ještě přispoř dva. tři zlatáky, uvidíš, jaký to bude zázrak.

SAINT JEAN: Pane hrabě, to zlato jste sám vyrobil?

HRABĚ: Ovšem, jiného nevydávám.

SAINT JEAN: Jaký jste šťastný člověk!

HRABĚ: Protože lidi obšťastňuji.

SAINT JEAN: Tělem duší jsem váš.

HRABĚ: Škodu z toho mít nebudeš. Jdi a jazyk za zuby, ať druzí nezvědí o tom prameni. Zakrátko dostaneš místo, o kteréš prosil. (Sloužící odejde.)

Výstup 6.

HRABĚ: Na Štěstí tu nacházím bohatou tabuli, jemné zákusky, výtečná vína. Kanovník, to je mi hostitel! Dobrá, tady si zrestaurouji žaludek zatím co si lidé myslí, že se po čtyřicet postím. Však se jim proto zdám polobohem, že jim tak dobře zatajuji své potřeby.

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Výstup 1.

Byt markýzův.

MARKÝZ, později LA FLEUR.

MARKÝZ (ve velmi elegantním fraku před zrcadlem): Původ, hodnosti, zjev – co je to vše proti penězům? Jak jsem vděčen odvaze a přičinlivosti své paní, že mi jich tolik opatruje. Jak jinak vypadám, když jsem teď po prvé oděn, jak se sluší mému stavu! Dočkat se nemohu, abych se ukázal na veřejnosti. (Zvoní.)

LA FLEUR: Milostivý pán poroučí?

MARKÝZ: Podej mi truhlici.

LA FLEUR (ji přináší): Tak těžká ještě nebyla nikdy.

MARKÝZ (ji otvírá): Co říkáš, nejsou tyhle dvoje hodinky krásné? Včera jsem je koupil.

LA FLEUR: Překrásné.

MARKÝZ: A tahle krabička?

LA FLEUR: Jak drahocenně je vyzdobena.

MARKÝZ: Tenhle prsten?

LA FLEUR: Ten je taky váš?

MARKÝZ: Tyhle přezky? Tyhle ocelové knoflíky? Vrátko, všecko dohromady! Nu a co, nevypadám elegantně, vznešeně?

LA FLEUR: Teď se budete skvíit na promenádě!

MARKÝZ: A to mi dělá dobře! – Z nouze chodit Pořád v uniformě, pořád se ztrácet v množství, nebudit ničí pozornost! Byl bych raděj ležel v hrobě nežli tak žít. – Slečna už vstala?

LA FLEUR: Myslím, že ne. Slečna neteř aspoň ještě nežádala o snídání. Zdá se mi, že slečna neteř ještě usnula, když jste se ráno od ní ráčil odplížit.

MARKÝZ: Nestydo! – Tiše!

LA FLEUR: Mezi námi přece smím byt upřímný?

MARKÝZ: Kdyby ti taková poznámka vyklouzla před mou paní!

LA FLEUR: Nevěříte, že mám svá ústa v moci?

MARKÝZ: Markýza ještě nemůže nic tušit. Má svou neteř za dítě, tři léta se neviděly; obávám se, jak se na to dítě pořádně podívá –

LA FLEUR: To by všechno ušlo. Jen kdyby se nestýkala s tím starým čarodějníkem: mám z něho strach. Vždyť ten člověk je učiněný zázrak! Všecko ví, všecko mu vyzrazují jeho duchové.

Co se to semlelo u kanovníka? Ten černokněžník odhalil důležité tajemství a pak že to prý vyžvatlal komorník!

MARKÝZ: Pokud vím, není to zrovna největší přítel mé paní.

LA FLEUR: Což, ten se stará o všechno. A poptá-li se u svých duchů, nic mu nezůstane utajeno.

MARKÝZ: Že by bylo všechno pravda, co se o něm vypráví?

LA FLEUR: O tom nikdo nepochybuje. Už jen ty zázraky, o kterých vím jistě –

MARKÝZ: To je přece zvláštní! – Jdi se podívat, předjíždí nějaký vůz. (La Fleur odejde.)

MARKÝZ: Kdyby se tak má paní dověděla, že mám s její krásnou neteří poměr! – Nu což, bylo by to jen chvilku. Může-li prosadit své plány a jsem-li já jejím nástrojem, pak mi nechá vůli, ať si dělám, co chci. – Jak že, ona?

Výstup 2.

MARKÝZ. MARKÝZA.

MARKÝZA: Vracím se dřív, než jsem myslila.

MARKÝZ: Těší mne, že tě konečně zas vidím.

MARKÝZA: Pročs mi nejel naproti? Kanovník tě přec pozval.

MARKÝZ: Odpusť! Měl jsem zrovna včera plno práce. Vždyť jsi mi psala, že se mám připravit na nějakou cestu.

MARKÝZA: O mnohos nepřišel. Kanovník byl protivný a společnost rozladěna. Na konec nás překvapil ještě hrabě a rozehnal nás. Od něho už musíme snášet kdejakou potrhlost.

MARKÝZ (s úsměvem): A jakpak je s tvým vyjednáváním? (Ironicky.) Notně ses vlichotila u dvora?

MARKÝZA: Ano, pravda, dlouho jsme se neviděli. Byls pryč, když jsem odjížděla. Hned jak se kníže s princeznou odstěhoval na zámeček, najala jsem si tam na venkově domek v jejich blízkosti a bydlela jsem tam v tichosti, zatím co si kanovník namlouval, že se s princeznou každý den vídám. Posílala jsem mu Posly, dostávala od něho dopisy a jeho naděje byla na nejvyšší míru napiata. Neboť jak je nešťasten od té doby, co pro svou nerozřetelnost nesmí ke dvoru, a jak je lehkoverný, když se lichotí jeho nadějím, to se nedá ani povědít. Ani jsem to nemusila naučit tak chytře a byla bych ho přemluvila stejně.

MARKÝZ: Jenže na dlouho ta báchorka nevystačí.

MARKÝZA: To přenech mně. Teď si myslí, že je docela blízko u vrcholu svého štěstí. Dnes v noci, jak mne přijal na svém letohradě, Přinesla jsem mu od princezny dopis –

MARKÝZ: Od princezny?

MARKÝZA: Ale napsala jsem jej sama. Byly v něm samé obecné obraty; ale doručitelka, stálo tam, poví víc.

MARKÝZ: A dál?

MARKÝZA: Ujišťovala jsem ho princezninou přízni: že se za něho chce přimluvit u svého knížecího otce a že mu dozajista vyprosí jeho milost.

MARKÝZ: Dobrá! ale co si od toho všeho slibuješ?

MARKÝZA: Především maličkost, o kterou se ihned rozdělíme. (Vyjme sáček.)

MARKÝZ: Má nejdražší!

MARKÝZA: To jsem dostala od kanovníka, abych si naklonila kněžnino služebnictvo. Jen si hned odpočítej svou půlku. (Markýz přistoupí ke stolu a počítá, nedávaje pozor na její slova.) Ale jak řečeno, to je jen maličkost! – Podaří-li se můj plán, je o nás na vždycky postaráno. – Dvorní klenotníci mají už dlouho na skladě drahocenný náhrdelník a rádi by jej prodali. Kanovník má tolik úvěru, že mu ten skvost vydají, zaručí-li jim určité lhůty k splátkám, a já –

MARKÝZ (vzhlédne k ní): Co říkáš o lhůtách? Jaké splátky?

MARKÝZA: Copak nedáváš pozor? Jsi tak zabrán do těch peněz.

MARKÝZ: Tady máš svou půlku! Tu svou už správně uplatním. Jen se podívej, jak jsem se vyparádil. (Ukáže se jí, pak se postaví před zrcadlo.)

MARKÝZA (pro sebe) : Je to malicherný ješitník!

MARKÝZ (se otočí): Co jsi říkala?

MARKÝZA: Byl bys poslouchal líp, kdybys byl tušil, o jak důležité věci hovořím. Neběží o nic menšího, nežli jak získat naráz bohatství.

MARKÝZ: A jak?

MARKÝZA: Vzpomeň si: slyšels přece mluvit o tom drahocenném náhrdelníku; dvorní klenotníci jej dali zhotovit, protože doufali, že kníže jej dá darem své dceři.

MARKÝZ: Ovšemže! Tenhle týden jsem jej u nich dokonce ještě viděl, jak jsem kupoval tady ten prsten; je to něco krásného, nu, k neuvěření. Člověk neví, čemu se divit dřív: velikosti drahých kamenu, jejich rovnoměrnosti, jejich lesku a počtu, anebo tomu, s jakým vkusem jsou zasazeny. Nemohl jsem se na ně vynadívat; tenhle prsten se proti nim docela ztrácel; neuspokojen jsem odcházel a po několik dní mi náhrdelník ne a ne jít s myslí.

MARKÝZA: A ten náhrdelník bude náš.

MARKÝZ: Ten náhrdelník? Náš? Lekáš mne! Jaký bizarní nápad!

MARKÝZA: Myslíš si, že nemám vyšších cílů než starat se ti o hodinky, prsteny a ocelové knoflíky? Zvykla jsem si nuzně žít, ale ne nuzně myslit. – Dlouho dost jsme si bídě vypomáhali, musili jsme žít pod svým stavem, pod důstojností velkých mých předků; teď, kdy se naskytá příležitost, věru že nebudu malicherná a nepropasu jí.

MARKÝZ: Ale pro smilování boží, jaký je tvůj záměr? A jak je možné jej provést?

MARKÝZA: Tak poslouchej. kanovníkovi namluvím, že princezna touží po tom náhrdelníku, a to ani nebude tak docela nepravda: je přece známo, že se jí nadmíru zalíbil a že by jej ráda byla měla. Dále řeknu kanovníkovi: že princezna si přeje náhrdelník koupit a na něm žádá, aby k tomu propůjčil jen své jméno, aby s klenotníky smluvil koupi, aby stanovil splátky a lhůty a pro všechny přílby aby první splátku zapravil. Že mu slibuje všechno do haléře splatit a že se na tuto úsluhu dívá jako na záruku jeho věrnosti a oddanosti.

MARKÝZ: Ale je to zaslepenec, že tolik riskuje!

MARKÝZA: Domnívá se, že je úplně bezpečné. Taky jsem mu už odevzdala list, jímž princezna jako by mu slibovala záruku.

MARKÝZ: Má milá, tohle je nebezpečná hra.

MARKÝZA: Styď se! Se mnou se smíš odvážit všeho. Však jsem byla opatrná, i co do obratů i při podpisu. Buď jen klidný! – A i kdyby všechno prozradilo, cožpak nejsem takřka zákonně uznána za příslušnici pobočné linie knížecího rodu? – Poslyš! Kanovník: je teď pln radosti, že mu byla prokázána taková důvěra: vidí v tom určité znamení nové získané přízně a nic si nepřeje toužebněji, než aby se koupě uskutečnila a aby náhrdelník už byl v jejich rukou.

MARKÝZ: A ty hodláš ten náhrdelník zpronevěřit?

MARKÝZA: Ovšemže! Jenom se připrav na cesty. Jakmile ten poklad bude v našich rukou, zužitkujeme ho. Rozlomíme skvost na jednotlivé kusy, ty se přeplavíš do Anglie, prodáš tam a obezřele vyměníš nejprve drobné kamínky; já přijedu za tebou, až se mi další pobyt zde

nebude zdát rádny; do té doby tu věc tak zapletu a zašmodrchám, že v ní uvízne jediný kanovník.

MARKÝZ: Je to velikánský podnik; ale pověz, nebojíš se takovou věc provádět v blízkosti hraběte, toho velkého černokněžníka?

MARKÝZA: Velký dareba to je. Jeho čáry spočívají na chytrosti a nestydatosti. On tuší, že jsem ho prohlédla. Chováme se k sobě, jak se sluší a patří; rozumíme si i beze slov; pomáháme si vespolek bez úmluvy.

MARKÝZ: Ale což duchové, které má u sebe?

MARKÝZA: Komédie!

MARKÝZ: Zázraky, které dělá?

MARKÝZA: Báchorky!

MARKÝZ: Tolik jich přece vidělo –

MARKÝZA: Slepci!

MARKÝZ: Tolik jich věří –

MARKÝZA: Hlupci!

MARKÝZ: Je to všeobecné mínění, celý svět je o tom přesvědčen!

MARKÝZA: Protože je bláhový!

MARKÝZ: Divotvorné léčby –

MARKÝZA: Šarlatánství!

MARKÝZ: Má hromadu peněz –

MARKÝZA: Nabyl jich patrně stejnou cestou jako my chceme nabýt náhrdelníku.

MARKÝZ: Ty si tedy myslíš, že on neví víc než jiní?

MARKÝZA: Musíš rozlišovat, dovedeš-li. Není to sprostý darebák. Je stejně podnikavý a násilnický jako chytrý, je stejně nestydatý jako opatrný; mluví i rozumně i nesmyslně; nejčistší pravda i nejhorší lež plynou mu sestersky se rtů. Začne-li prášit, nerozeznáš, dělá-li ti z tebe šašky či je-li potrhlý. – – A je třeba mnohem míň, aby se lidé pominuli!

JACQUES (přibíhá): Slečna neteř se ptá, může-li vás přivítat. A hezounká je ta slečna neteř!

MARKÝZA: Líbí se ti? – Ať přijde. (Jacques odejde.)

MARKÝZA: Zrovna jsem se tě chtěla optat, jak se ti vedlo a zdá se, že šťastně dovezl do města. Jak se vyvinula? Myslí, že tu udělá štěstí?

MARKÝZ: Je krásná, laskavá, velmi příjemná; a vzdělanější, než jsem očekával, když přec vyrostla na venkově.

MARKÝZA: Měla moudrou matku a dobré společnosti ji tam taky nechybělo. – Tady je.

Výstup 3.

PŘEDEŠLÍ. NEŤ.

NEŤ: Jak jsem šťastna, tetinko, že vás opět vidím!

MARKÝZA: Milá neti, buďte mi srdečně vítána.

MARKÝZ: Dobrého jitra, milá neteři! Jak jste se vyspala?

NEŤ (stydlivě): Docela dobře.

MARKÝZA: Ta vyrostla, co jsem ji neviděla!

NEŤ: To budou tři léta.

MARKÝZ: Velká, krásná, laskavá a hodna lásky: všechno se z ní stalo, co nám předpovídalo její mládí.

MARKÝZA (markýzovi): Nejsi překvapen, jak je podobna naší kněžně?

MARKÝZ: Povrchně, snad. V postavě, ve vzrůstu, ve výšce je možná vzdálená podoba; ale rysy tváře jsou čistě její a myslím, že by je nechtěla zaměnit za ničí.

MARKÝZA: Ztratila jste dobrou matku.

NEŤ: Doufám, že ji najdu ve vás.

MARKÝZA: Váš bratr odplul na ostrovy.

NEŤ: Přála bych si, aby udělal štěstí.

MARKÝZ: Bratra budu zastupovat já!

MARKÝZA (markýzovi): Je to nebezpečné místo, markýzi!

MARKÝZ: Jsme odvážní.

JACQUES (vstupuje): Rytíř! – A pořád ještě tak mrzutý.

MARKÝZA: Je nám vítán! (Jacques odejde.)

MARKÝZA (neteři): To poznáte milého společníka.

MARKÝZ: Myslil bych, že takových, jako je on, viděla už víc.

Výstup 4.

PŘEDEŠLÍ. RYTÍŘ.

MARKÝZA: Zdá se mi, že jste spal stejně málo jako já.

RYTÍŘ: Opravdu, tentokrát hrabě náramně zkoušel naši trpělivost, zvláště moji. Nechal nás celou hodinu stát v zahradě, pak nám nařídil nasednout do vozů a jet domů; on sám dopravil do města kanovníka.

MARKÝZA: Tak jsme všichni zas šťastně pohromadě!

RYTÍŘ: Je tato dáma vaše net', kterou jste nám ohlásila?

MARKÝZA: Ano, to je ona.

RYTÍŘ: Prosím, abych jí byl představen.

MARKÝZA: To je rytíř Greville, můj vzácný přítel.

NEŤ: Velmi mne těší.

RYTÍŘ (si ji pozorně prohlíží): Vaše tetička nepřeháněla; opravdu, budete nejkrásnější ozdobou našeho kroužku.

NEŤ: Uvědomuji si, že nutno ve velkém světě přivyknout takovým lichotkám. Cítím se jich nehodna a hanbím se do duše; ještě před nedávnem by mne takové poklony byly přivedly do velkých rozpaků.

RYTÍŘ: Jak dobře se vyjadřuje!

MARKÝZA (usedá): Neříkala jsem vám, že se vám může stát nebezpečnou?

RYTÍŘ (sedá si k ní): Žertujete, markýzo! (Markýz žádá neť posunky, aby mu něco upravila na kokardě u klobouku a na střapci holi; neť mu vyhoví, usednuvši k stolku u markýzy; markýz se k ní postaví.)

MARKÝZA: Jak jste zanechal kanovníka?

RYTÍŘ: Zdál se mrzut a rozpačitý; nezazlívám mu to. Hrabě nás překvapil, a smím snad říci: přišel nám všem nevhod.

MARKÝZA: A vy jste se chtěl se zbraní postavit na odpor duchům?

RYTÍŘ: Ujišťuji vás, už dávno mi byla dotěrnost hraběte k nesnesení; několikrát už bych se mu byl vzepřel, kdybych zas neměl největší úctu k jeho stavu a věku, k jeho zkušenosti a k ostatním jeho velkým vlastnostem, víc ještě než k dobrotě, již mne zahrnuje. Nepopírám, často mi je podezřelý: hned se mi jeví lhářem, podvodníkem, a hned zase jsem mocnou jeho přítomností k němu připoután, ba zrovna přikován.

MARKÝZA: Komu pak se vede jinak?

RYTÍŘ: Vám se taky tak vede?

MARKÝZA: Taky.

RYTÍŘ: A co jeho zázraky? Jeho duchové?

MARKÝZA: Máme tak mocné a bezpečné důkazy jeho nadpřirozené síly, že mu ráda dávám do zajetí svůj rozum, i když se mé srdce jeho chování vzpírá.

RYTÍŘ: Se mnou je to stejné, jenže mé pochybnosti jsou ještě silnější. Teď se to však brzo musí rozhodnouti, ještě dnes! neboť věru neviní, jakým způsobem by se tomu chtěl vyhnout. – Když nás dnes časně zrána vysvobodil ze zahrady – a doznávám, poslechli jsme ho na slovo, nikdo si ani na krok netroufal ven přistoupil k nám konečně a zvolal: Buďte mi požeňáni, vy, kdož poznáváte trestající ruku svého otce a jste poslušní! Zato vám budiž

přislíbena nejkrásnější odměna. Nahlédl jsem vám hluboko do srdcí. Shledal jsem vás poctivými. Zato poznáte dnes ještě Velkého koftu.

MARKÝZA: Ještě dnes?

RYTÍŘ: Slíbil to.

MARKÝZA: Vyslovil se, kterak ho chce ukázat? A kde?

RYTÍŘ: V kanovníkově domě, v egyptské lóži, kde nás zasvěcoval. Dnes večer.

MARKÝZA: Tomu nerozumím. Že by Velký kofta už byl dojel?

RYTÍŘ: Nechápu to.

MARKÝZA: Kanovník že by ho už znal a že by byl zapíral dodnes?

RYTÍŘ: Nevím, co si myslit. Ale buď jak buď, jsem odhodlán podvodníka odhalit, jakmile objevím jeho podvod.

MARKÝZA: Jako přítelkyně vám k tak hrdinskému podniku nemohu radit; myslíte, že to je tak lehké?

RYTÍŘ: Jaké pak vykonal před našima očima zázraky? A bude-li si nás nadále dobírat tím Velkým koftou a vyklube-li se z toho na konec mumraj a bude nám chtít namluvit, že nějaký tulák, jako je on sám, je tím nejvyšším mistrem jeho umění – pak aspoň kanovníkovi a celé škole spadne bělmo s očí!

MARKÝZA: Tomu nevěřte, rytíři! Lidé milují soumrak více než bílý den a právě za soumraku se zjevují strašidla. A pak považte, jakému nebezpečí se vydáváte, urazíte-li takového muže nějak ukvapeně! Já ho pořád ještě uctívám jako nadpřirozenou bytost. – Vzpomeňte jeho velkodušnosti a štědrosti a jak je vám nakloněn! Což vás nezavedl do kanovníkova domu? Neprokazuje vám všemožně svou blahovůli? Vždyť můžete doufat, že jeho prostřednictvím uděláte štěstí, jaké vám jakožto nejmladšímu ze tří synů nijak nekyne! –

– Ale jste rozptýlen – – mýlím se, rytíři, či jsou vaše oči napjatěji obráceny na mou net' nežli váš duch na můj hovor?

RYTÍŘ: Odpusťte mé zvědavosti. Něco nového vždycky svádí.

MARKÝZA: Zvlášť je-li to tak svůdné.

MARKÝZ (jenž až dosud hovořil šeptem s neteří): Jste rozptýlena, a vaše pohledy, zdá upírají se tam na onu stranu.

NEŤ: Dívala jsem se na tetu. Nezměnila se od té doby. co jsem ji naposled viděla.

MARKÝZ: Tím více změněna, zdá se mi, jste vy, od té chvíle, co vstoupil rytíř.

NEŤ: Za těch několik chviliek?

MARKÝZ: Ó vy ženy! vy ženy!

NEŤ: Upokojte se, markýzi! Co vás to napadá?

MARKÝZA: Vyjedeni si přece teď ráno, má milá?

NEŤ: Jak je vám libo.

RYTÍŘ: Smím se nabídnout za průvodce?

MARKÝZA: Tentokrát ne, měl byste dlouhou chvíli. Pojedeme od krámu ke krámu, máme plno nákupů: tohle krásné stvořeníčko musí mít nejkrásnější šaty. Večer se pak všichni shledáme v egyptské lóži.

Výstup 5.

PŘEDEŠLI. JACQUES. HRABĚ JACQUES.

Pan hrabě! –

HRABĚ (vstupuje hned za ním): Není nikde ohlašován. Žádné dveře mu nejsou zamčeny, vstupuje znenadání do všech komnat. A i kdyby sjel nečekán a nevitán jako blesk, nikdy neodejde, aby jako blahodárná bouřka nezanechal požehnání a úrodu. (Jacques stál tu nehybně, díval se na hraběte a naslouchal mu, teď zatřepe hlavou a odchází. Hrabě si sedne a v tomto výstupu stejně jako v předešlých i dalších – podrží na hlavě klobouk, jež nanejvýš nadzvedne při pozdravu.) I vás tu opět nalézám, rytíři? Vytraťte se, oddávejte se rozjímání; a dnes večer v udanou hodinu se dostavte do koridoru ke kanovníkovi.

RYTÍŘ: Poslechnu. A celé společnosti se zdvořile poroučím. (Odejde.)

NEŤ: Kdo je tento pán?

MARKÝZ: To je hrabě Rostro, největší, nejzáračnější ze všech smrtelníků.

HRABĚ: Markýzo! Markýzo! Kdybych nebyl tak shovívavý, jak by se vám vedlo?

MARKÝZA: Proč to, pane hrabě?

HRABĚ: Kdybych nebyl tak shovívavý a spolu tak mocný! Jste mi to lehkovážný nárůdek! Kolikrát jste mne na kolenou prosili, abych vás uvedl do dalších tajemství! Neslibovali jste, že se podrobíte veškerým zkouškám, ukáží-li vám Velkého koftu, popřeji-li vám, abyste viděli a rukama hmatali jeho moc nad duchy? A čemu jste dostáli?

MARKÝZA: Žádné výčitky, drahý hrabě! Už jste nás Potrestal dost.

HRABĚ: Dám se obměkčit. (Po chvíli přemýšlení.) Poznávám, musím na to docela jinak, musím vás za několik chvil zcela mimořádným svěcením a nejsilnějším uplatněním záračných svých darů očistit a uschopnit, abyste mohli zjevit před oním divotvorem. Je to

úkon, jenž, nezdaří-li se, nám všem se může státi nebezpečným. Vždycky vídám raději, připravují-li se moji žáci sami, abych je pak pokojně a v bezpečí mohl uvést do společnosti duchů jako lidi již přetvořené.

MARKÝZA: Nenechte nás už déle čekat. Obšťastněte nás, možno-li, ještě dnes. Raději se vydám největšímu nebezpečí, trvá-li jen chvilku, než abych se podrobila přísnému příkazu, jímž bych po celé měsíce byla olupována o dni a noci.

HRABĚ: Chcete mít všechno lehké; lehké a pohodlné! a neptáte se, jak mně teď práce bude obtížná!

MARKÝZA: Obtížná? vám? – Nevěděla bych, co by vám mohlo být obtížné.

HRABĚ: Těžké! trpké! a nebezpečné! – Domníváte se, že stýkat se s duchy je veselé? Ty neochočíte, jako vy své muže, pohledem a stisknutím ruky. Na to nemyslíte, že mi odporují, že mi působí obtíže, že by mne chtěli udolat, že pasou po každé mé chybě, jak by mne přelstili. Už dvakrát ve svém živobytí jsem se obával, že jim podlehnu; proto při sobě nosím neustále (vytáhne z kapsy pistoli) tuto zbraň, abych se zastřelil, kdybych se měl strachovat, že jim propadnu.

NEŤ (markýzovi): Jaký to muž! Kolena se mi hrůzou chvějí. Takhle jsem nikdy neslyšela mluvit! o takových věcech jsem nikdy neslyšela mluvit! o takových věcech se mi ani nezdálo!

MARKÝZ: Což až teprv poznáte názory a moc toho muže, to se podívíte.

NEŤ: Je to nebezpečný člověk! Jsem celá bez sebe strachem. (Zatím hrabě sedí nepohnutě, ztrnule zíraje do prázdna.)

MARKÝZA: Kde jste, hrabě? Jako byste tu nebyl! – Tak přece slyšte! (Sáhne naň a třepe jím.) Co je to! Nehýbá se! Tak mne přece slyšte!

MARKÝZ (přistoupí): Račte být znalcem kamenů, jak vysoko byste ocenil tenhle prsten? – Oči má rozevřeny a nedívá se na mne!

MARKÝZA (ještě ho drží za paži): Ztuhl, je jako ze dřeva, jako by v něm nebyl živý dech!

NEŤ: Omdlel snad? Mluvil tak prudce! Něco tu je cítit!

MARKÝZ: Ale ne, vždyť sedí docela zpříma, nic na něm není chorobného.

MARKÝZA: Tiše! Teď sebou hnul! (Markýz a neť od něho poodstoupí.)

HRABĚ (velmi hlasitě a prudce, vyskočiv se židle): Zde! Stát, poštovní! Tady chci vystoupit!

MARKÝZA: Kde jste, hrabě?

HRABĚ (zhluboka vydechnuv): Á! – Vidíte, takové to je se mnou. (Po chvíli.) Tady máte příklad! (Chvíle.) Snad se vám s tím mohu svěřit. – Jeden z mých přátel, který teď žije v Americe, octl se nepředvídaně v nebezpečí; vyslovil formulku, do které jsem ho zasvětil – a už jsem nemohl odolat! Duše mi byla vytržena z těla a letěla tam přes moře. Několika slovy mi pověděl, co má na srdci, spěšně jsem mu dal náležitou radu, a teď je můj duch zase nazpět, spojen se svou pozemskou rouškou, která zde zatím zbyla bez života jak pařez. (Chvíle.) – Nejpodivnější na tom je, jak se taková cesta vždycky končí: bývá mi, jako bych hrozně rychle jel, uvidím svůj byt a volám na postilionu, který užuž by chtěl jet dále. – Nevolal jsem něco takového?

MARKÝZA: Polekal jste nás tím. – Je to prazvláštní, k neuvěření! – (Tiše.) Je to nestyda!

HRABĚ: Ale to byste nevěřili, jak jsem umdlen. Všechny údy mám jakoby rozlámané. Potřebuji několika hodin, abych se zotavil. O tom všem nic netušíte. Vy si myslíte, že se to všechno pohodlně dělá kouzelnou hůlkou.

MARKÝZ: Zázračný, ctihodný muži! (Tiše.) Takový drzý lhář!

NEŤ (přistupujíc): Vy jste mi nahnal strachu, pane hrabě.

HRABĚ: Dobré, nevinné děťátko! (Markýze.) Vaše neť?

MARKÝZA: Ano, pane hrabě! Před nedávnem přišla o matku; byla vychována na venkově, teprve tři dni je v městě.

HRABĚ (zostra se dívaje na net'): Tak mne tedy Uriel přece nepodvedl.

MARKÝZA: Duch Uriel že vám říkal o mé neteři?

HRABĚ: To zrovna ne; jen mne na ni připravil.

NET' (šeptem, markýzovi): Pro smilování boží, on ví všechno, on všechno řekne.

MARKÝZ (tiše): Zůstaňte klidná, vyslechnem to.

HRABĚ: Byl jsem těchto dní ve velkých rozpacích, jak jsem pomýšlel na obřad, který má dnes být vykonán. Sotva se vám Velký kofta projeví, rozhlédne se a optá: Kde je ta nevinná? Kde je ta holubička? Nevinnou dívku mu musím předvésti. I uvažoval jsem tak sem a tam, ji najdu a jak ji zavedu mezi nás. Tu se Uriel usmál a děl: „Buď bez starosti, najdeš ji, aniž ji budeš hledat. Až se vrátíš s velké cesty, bude před tebou státi nejkrásnější, nejčistší holubice.“ – Všechno se vyplnilo, ani jsem si to nedovedl představit líp. Vracím se z Ameriky a to nevinné děcko stojí zde přede mou.

MARKÝZ (tiše): Tentokrát se Uriel notně přehmátl.

NET' (tiše): Celá se třesu!

MARKÝZ (tiše): Tak vyslechněte do konce.

MARKÝZA: Velkému koftovi má být předvedena nevinná dívka? Velký kofta přichází z orientu? Doufám přec, že ne...

HRABĚ (markýze): Odsuňte všechny nepatřičné a lehkovážné myšlenky! (Neteři, mírně a laskavě.) Přistupte, děťátko! beze strachu, přistupte! –Tak! – Zrovna takhle se ukážete Velkému koftovi. Jeho bystré oči vás přezkoušejí, přivede vás před oslnivě třpytící se krystal, shlédnete v něm duchy, které on svolává, poznáte štěstí, o něž ostatní marně usilují, poučíte

své přátele a zaujmete ihned vysoké místo ve společnosti, do níž vstupujete: vy. její příslušnice nejmladší, leč také nejčistší. – – Vsaďte se, markýzo! To dítě uvidí věci, jež kanovníka na nejvyšší stupeň obšťastní. Vsaďte se, markýzo?

MARKÝZA: Sázet se? S vámi, který přec všechno víte.

NEŤ (až dosud se snažila skrýt své rozpaky): Ušetřte mne, pane hrabě, prosím vás, ušetřte mne toho!

HRABĚ: Buďte klidná, děťátko, nevinnost nemá čeho se obávat.

NEŤ (v krajním rozčilení): Nemohu vidět ty duchy! Bude to má smrt!

HRABĚ (lichotně): Vzmužte se. I tato úzkost i tato pokora vám krásně sluší a činí vás hodnu předstoupit před naše mistry! Domluvte jí, markýzo! (Markýza s ní mluví šeptem.)

MARKÝZ: Nesmím rovněž být svědkem těch zázraků?

HRABĚ: Sotva! Jste ještě méně připraven než dámy. Po celý ten čas jste se vyhýbal našim shromážděním.

MARKÝZ: Odpusťte, byl jsem zaměstnán.

HRABĚ: Čím? Jak se vyparádít! To jste měl přenechat ženám!

MARKÝZ: Jste příliš přísný.

HRABĚ: Ne natolik, abych vylučoval toho, kdo mi ještě dává naději. Pojd'te, pojd'te! Vyjdem si na čtvrt hodiny. Aspoň vás musím dříve vysoušet a připravit. Vy buďte zdravý! Na shledání, vy obě!

NEŤ (zadržujíc hraběte): Prosím vás, zaklínám vás!

HRABĚ: Ještě jednou, děťátko: spoléhejte na mne, že vám nic nehrozí, že k vám nesmrtelní budou mírní a laskaví. Markýzo, vyložte ji něco o našich shromážděních, poučte to spanilé stvoření! Náš přítel kanovník se Velkého kofty dojistá zeptá na to, co má na srdci; jsem přesvědčen, že tyto zjevy po sílí jeho naděje. On si zaslouží dojit uspokojení a štěstí; a jak si vás, holubičko má. bude vážit, oznámí-li mu duchové vašimi ústy. že bude blažen. Buďte zdráva! Pojd'te, markýzi!

NEŤ (pospíchajíc za hrabětem): Pane hrabě! Pane hrabě!

Výstup 6.

MARKÝZA. NEŤ.

(Když hrabě a markýz odešli, zůstane neť zoufale stát v pozadí.)

MARKÝZA (v popředí, pro sebe): Rozumím těm jeho pokynům; děkuji ti hrabě, že mne máš za sobě rovnou. Škodu z toho mít nebudeš, budeš-li mi nápomocen. – Už dávno na to přišel, kterak lichotím kanovníkovi nadějí, že mu nakloním princeznu. Z mého velkého plánu netuší nic; myslí si, že půjde jen o nepatrné podvůdky. A protože mne má zapotřebí, hodlá mi být užitečný; dává mi na ruku, abych kanovníkovi svou neteří dala namluvit, cokoli chci, a toho nemohu dosáhnout, aniž bych sílila kanovníkovu víru v duchy. Dobrá, hrabě, tak se musí chytráci dorozumět, aby si podřídili lehkověrné pošetilce. (Otočí se.) Kde jste, má maličká? Co děláte?

NEŤ: Jsem ztracena! (Jde nejistými kroky k tetě a zastaví se polou cesty.)

MARKÝZA: Vzchopte se, má drahá!

NEŤ: Nemohu ty duchy vidět, nevidím je!

MARKÝZA: Děťátko, to přenechte mně. Já vám už poradím a pomohu, kudy kam.

NEŤ: Zde není rady, není pomoci! Zachraňte mne! Zachraňte nešťastnici před veřejnou potupou! Ten čarodějník mne zavrhne, nespátřím žádných duchů! Přede všemi budu stát zahanbena!

MARKÝZA (pro sebe): Copak to znamená?

NEŤ: Klekám před vámi, prosím, zapřísahám vás! Spaste mne! Ze všeho se vyznám! Ach, teto, tetičko, smím-li vám ještě tak říkat! Nevidíte před sebou nevinnou dívku. Neopovrhujte mnou! Nezavrhujte mne!

MARKÝZA (pro sebe): Toho jsem se nenadála! (Neteři.) Vstaňte, mé dítě!

NEŤ: Nedokáži toho, i kdybych chtěla! Má kolena mne neunesou! Dělá mi to dobře, ležím-li tak před vámi. Jen v této poloze smím říci: Snad je pro mne nějaká omluva! V mládí! V nezkušenosti! V celém mém stavu! V mé lehkověrnosti –

MARKÝZA: Pod dohledem matčiným, myslila jsem, jste bezpečnější než v klášteře. Vstaňte! (Zvedá ji.)

NEŤ: Ach! Mám to říci, mám se přiznat?

MARKÝZA: Nuže?

NEŤ: Až po matčině smrti mne opustily pokoj; i štěstí.

MARKÝZA: Jakže? (Odvrátí se.) Bylo by to možné? (Hlasitě.) Pokračujte!

NEŤ: Ó, budete mne nenávidět! Zavrhnete mne! Ten nešťastný den, kdy právě vaše dobrota mne zahubila!

MARKÝZA: Mluvte jasně!

NEŤ: Bože, jak těžké je vyslovit, čím nás nešťastná chvílka tak sladce omámí! – Odpusťte mi, že se mi zdál tak milý! A jak se mi zdálo, že je hoden milování! Prvý muž, který mi vroucně

tiskl ruku, který se mi díval do očí a přísahal mi, že mne má rád. A v jaký okamžik to bylo! Zrovna když mé srdce, dlouho a nevýslovně týráno smutkem ztráty, konečně si ulevovalo žhavými slzami a bylo měkké, tak docela měkké; zrovna když jsem se rozhlížela skrze zoufalá mračna po tom pustém světě a viděla všude jen bídu a žal. Jak se mi tu jevil andělem! ten muž, kterého jsem už v dětství uctívala, přišel ke mně jako utěšitel! Přitiskl srdce k mému srdci. – Zapomněla jsem, že nikdy mi nemůže být chotěm – zapomněla jsem, že náleží vám – Už jsem to vyslovila! –Odvrátíte ode mne tvář? Mějte mne v nenávisti, zasloužím si toho! zavrhněte mne! Nechte mne umřít! (Vrhne se do křesla.)

MARKÝZA (pro sebe): Svedena – mým manželem! – To i to mne překvapuje, obojí mi přichází nevhod. – – Ale vzchopme se! Pryč s těmi omezenými citečky! Zde je otázka, nelze-li využít i této okolnosti. – – Arciže! – – Ó, však se teď stane ještě povolnější v mých rukou a bude mne slepě poslouchat – – A můj muž? Proti tomu jsem tím odhalením také v nové výhodě. – Dosáhnu-li svého úmyslu, je mi vše ostatní lhostejné! – (Nahlas.) Pojd'te, milá neteři, vzpamatujte se! Jste dobré, hodné děťátko! Všechno vám promíjím! Pojd'te, přehod'te si závoj, vyjedem si, musíte se rozptýlit.

NEŤ (vstávajíc a padajíc markýze kolem krku): Má drahá, má nejdražší tetičko, jak mne zahanbujete!

MARKÝZA: Poznáte ve mně přítelkyni a důvěrnici. Jen markýz nesmí o tom vědět. Uspoříme mu tak rozpaky.

NEŤ: Jak jste velkodušná!

MARKÝZA: Musíte se mu nějak obratně vyhýbat; budu vám nápomocna.

NEŤ: Jsem všecka ve vašich rukou!

MARKÝZA: A co se týče duchů, odhalím vám nejzáračnější tajemství; a uvidíte, že ta děsivá společnost je docela veselá. Pojd'te jen, pojd'te!

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Pokoj kanovníkův.

Výstup 1.

V pozadí krb, po jeho obou stranách dva obrazy v životní velikosti znázorňující staršího pána a mladou dámu.

KANOVNÍK (v ruce papíry): Tak tedy opět jednou předstupuji, zbožňovaná kněžno, před tvůj krásný obraz, pln radostné naděje. A touha, vzhlížející k tobě konečně smí od tvých rtů čekat malou útěchu! – Ještě mne trápí nejistota. Vidím před sebou ty drahé tahy (ukazuje na papíry), poznávám tvou ruku, tuším tvé city; ale jsou to posud jen povšechné zdvořilosti, ještě v těch listech nestojí nic z toho, po čem tak prudce toužím. – Pošetilče! a čeho se dožaduješ? – Není na tom dost, že vůbec píše? Že tobě tolik píše! A nebyl by už pouhý její podpis důkazem, že se její city změnily na tvůj prospěch? – Jakže, změnily? – Ne, nepotřebovala se měnit. Mlčela, když jsem byl ode dvora zapuzován; přetvařovala; aby mi byla nápomocna. Teď mne odměňuje desateronásobnou důvěrou a najde vbrzku příležitost, aby mne opět povznesla. – Přeje i mít ten drahocenný náhrdelník, pověřuje mne bez vědomí otcova, abych jí klenot zaopatřil, posílá mi svou záruku, chce pro plátky zůstat se mnou v neustálém spojení; rád zapravím první splátku, abych ji tím pevněji k sobě připoutal. – Ano, budeš – budeš – smím to vyslovit před tvým obrazem – budeš má! – Jaké je to slovo! Jaká myšlenka! – Už mi zas blaho vyplňuje srdce po okraj. Ano, tento obraz jako by se opět hýbal, usmíval se, vlídně mi kyne. – Již mizí vážnost s čela knížete. Milostivě na mne pohlíží, jako v oněch dnech, kdy mi nečekaně daroval tyto drahocenné portréty. A ona! – Sestup, bohyně, sestup! – Či povznes mne k sobě, abych před tvýma očima neskončil!

Výstup 2.

KANOVNÍK, SLOUŽÍCÍ, poté DVORNÍ KLENOTNICI.

SLOUŽÍCÍ: Vaše Milost ráčila povolat dvorní kleriky; jsou přede dveřmi.

KANOVNÍK: Ať vejdou! (Klenotníkům.) Nuže, jak jste spokojeni s návrhem smlouvy, kterou jsem vám poslal?

KLENOTNÍK: Měli bychom ještě několik připomínek o celkové částce.

KANOVNÍK: Zdá se mi, že je to slušná suma. Nenajdete snadno kupce. Což vám ten náhrdelník neleží na skladě už celý rok?

KLENOTNÍK: Bohužel! – A pak – Račte odpustit, milostivý pane –

KANOVNÍK: Copak ještě?

KLENOTNÍK: I když se spokojíme s nabízenou částkou, která nám bude splácena v ustanovených lhůtách, neračte nám nemilostivě zazlívát, rozpakujeme-li se vydati tak drahocennou věc jenom na vaši rukopisnou stvrzenku. Věru ne, že bychom nedůvěřovali, běží nám však při tak důležitém obchodě o zajištění –

KANOVNÍK: Nemám vám ve zlé, že mi tak vysokou hodnotu nechcete svěřit jen tak beze všeho. Ale vždyť jsem vám už prohlásil, že nekupuji náhrdelník pro sebe, nýbrž pro dámu, která by arci měla u vás mít tolik úvěru.

KLENOTNÍK: Plně důvěřujeme vašim slovům a přáli bychom si mít aspoň řádek od naší nejmilostnější zákaznice.

KANOVNÍK: Už jsem vám prohlásil, že to je nemožné, a doporučuji vám znova celou věc pojímat za naprosté tajemství. Zkrátka, vaším dlužníkem jsem já! Ale abyste se nedomnívali, že jedním ukvapeně a že jsem na to nepamatoval, jak sebe i vás krýti – prosím, čtěte. (Dá jim nahlédnouti do papíru a zatím co čtou, mluví pro sebe.) Markýza sic výslovně žádala, abych ten list nikomu neukazoval a schoval jej pouze pro své vlastní bezpečí. – Ale ti lidé přec pomýšlejí také na svoje ubezpečení a chtějí také vědět, kdo ručí mně i jim za tak vysokou částku! (Hlasitě.) Co říkáte, pánové, teď?

KLENOTNÍK (vrací list): Prosíme o prominutí, ani chvilku nepochybujem. – I bez toho byli bychom náhrdelník vydali. Tady je. Byl byste tak laskav podepsat smlouvu?

KANOVNÍK: Velmi rád. (Podpise a výměnou za svou listinu dostane skříňku se šperkem.)
Bud'te zdraví, pánové! Lhůty budou přesně dodržovány, napříště budeme spolu mít hojně jednání. (Klenotníci odcházejí s hlubokými úklony.)

Výstup 3.

KANOVNÍK, pak SLOUŽÍCÍ, pak JACQUES.

KANOVNÍK (prohlíží náhrdelník): Skvostný, náramně skvostný – a hoden štíhlé sněhobílé šije, jež tě bude nosit, hoden božských ňader, jichž se budeš dotýkat. Pospěš k ní, ty lesklý klenote, aby se na chvíli pousmála a vlídně vzpomněla toho, kdo se odvažuje velké věci, aby jí opatřil tuto radost. Jdi a buď svědkem, že jsem ochoten pro ni učinit všechno. (Dívá se na šperk.) Kdybych byl králem, překvapil bys ji ode mne jako dar a vbrzku byl bys cennějšími dary zatemňován. – Jak mne to rmoutí a pokořuje, že teď mohu dělat leda prostředníka!

SLOUŽÍCÍ (přináší psaní): Posel od markýzy!

KANOVNÍK: Ať počká. (Sloužící odejde.)

KANOVNÍK (čte): „Jakmile bude klenot ve vašich rukou, vydejte jej ihned doručiteli těchto řádek. Mám zrovna vhodnou příležitost, abych jej poslala ven; jedna z komorných je v městě; posílám té božské bytosti něco do garderoby a klenoty přibalím. Odměna za tu malou úsluhu Vás očekává již dnešní noci. Za čtvrt hodiny jsem u Vás. Co nám dnes všechno nekyne! Shlédnouti tvář Velkého kofty a tvář anděla. Žijte blaze, milý vyvolený. Ten list spalte.“ – Smím věřit svým Ještě dnes v noci? Rychle, rychle, ohlas toho, kdo je nejšťastnější mezi smrtelníky! (Napiše několik slov a zapečetí skříňku se šperky.) Proč se také všechno nahrnulo na dnešek? Má mne jediný večer odškodnit za tolik prázdných chvil, za tolik netrpělivosti a strážně? Přijď, ty toužebně očekávaný okamžiku mého blaha! Ved'te mne, vy duchové, do svatyně tajných znalostí; uveď mne, ó lásko, do svojí svatyně. (Zazvoní; vstoupí Sloužící.)
Kdo je tu od markýzy?

SLOUŽÍCÍ: Její Jacques.

KANOVNÍK: Ať vejde! (Sloužící odejde.) Nemám klidu, dokud klenot není v jejích rukou.

JACQUES (vstupuje): Vaše Milost poroučí?

KANOVNÍK: Dones ten balík své milostivé pani. Pospěš si a drž jej pevně, ať ho neztratíš.

JACQUES: To bych spíš ztratil hlavu.

KANOVNÍK: Když jsi takový lehkomyšlný.

JACQUES: Ale ne, když mám něco doručit.

KANOVNÍK: Tak už jdi.

JACQUES: Milostivý pane! Zhýčkáte posly.

KANOVNÍK: Rozumím. (Dává chlapci peníze.) Tu máš, něco rozumného s tím udělej!

JACQUES: Hned to vydám, abych to neztratil. Poníženě děkuji. (Polohlasně, jako by mluvil k sobě, ale tak, aby to Kanovník slyšel.) To je pán! Knížetem by zasloužil být! (Dovádivě poklonkuje a odkvapí.)

KANOVNÍK: Spěš jen, spēš! – Šťěstí, že jsem to mohl tak rychle vyřídit! – Jen to jedno mi působí starost, že jsem to musil skrývat před hrabětem. – To si kněžna výslovně Přála. – Vy dobří duchové, kteří jste mi tak zřejmě pomáhali, zůstaňte mi po boku a utajte aspoň na krátko tu koupi svému mistru!

Výstup 4.

KANOVNÍK. RYTÍŘ. SLOUŽÍCÍ.

SAINT JEAN: Pan rytíř.

KANOVNÍK: Tři křesla! (Saint Jean je postaví.)

RYTÍŘ: Zde jsem! Nemohl jsem se dočkat té chvíle. Už dlouho netrpělivě přecházím po promenádě; hodiny odbily, i letím sem.

KANOVNÍK: Buďte mi vítán.

RYTÍŘ: Hraběte jsem zastihl na schodech. Láskyplně mne oslovil, tak mírným tónem, jakému jsem u něho nevykl. Hned tu bude.

KANOVNÍK: Šel na druhou stranu, do lůžového pokoje?

RYTÍŘ: Tak se mi zdálo.

KANOVNÍK: Připravuje se k slavnostním obřadům, chce nejprve vás tady přijmout do druhého stupně, pak mne povznést do třetího a potom nám představit Velkého koftu.

RYTÍŘ: Ano, vypadal jako dobrodinec, jako otec. Ta jeho tvář mi vnukala novou naděj. Jak září krásně dobrota s tváře mocného!

Výstup 5.

PŘEDEŠLÍ. HRABĚ.

HRABĚ (snímá klobouk a hned dá zas na hlavu): Zdravím vás, mužové druhého stupně!

KANOVNÍK: Děkujeme ti.

RYTÍŘ: I mne už tak nazýváš?

HRABĚ: Čím koho zdravím, tím jest. (Usedne doprostřed.) Pokryjte hlavu!

KANOVNÍK: Jak kážeš! (Dá na hlavu.)

HRABĚ: Nekážu. Konáte své právo. Připomínám je jen.

RYTÍŘ (stranou, dávaje na hlavu): Jaká mírnost! Jaká shovívavost! Hořím touhou vyslechnout taje druhého stupně.

HRABĚ: Sedněte si, moji přátelé, usedněte, moji pomocníci!

KANOVNÍK: Pomocníci by před mistrem měli stát, aby jako služební duchové spěšně prováděli jeho rozkazy.

HRABĚ: Dobře jsi promluvil! Ale sedí mu po boku, protože jsou mu spíš rádci než služebníky. (Oba usednou. Rytíři.) Jak se říká mužům druhého stupně?

RYTÍŘ: Slyšel-li jsem dobře, pomocníci.

HRABĚ: Proč asi mají toto jméno?

RYTÍŘ: Patrně proto, že je mistr shledal s dostatek osvěcenými a činnými, aby spolupůsobili v jeho smyslu a plnili jeho záměry.

HRABĚ: Co si myslíš o metách tohoto stupně?

RYTÍŘ: Nemohu si myslit nic jiného, nežli že nyní teprve máme provádět, čemu nás naučil první stupeň. Žáku se ukazuje z dálky, co je mu činiti; pomocníku dají se na ruku pomůcky, jak by dosáhl cíle.

HRABĚ: Co je cílem, který se vytyčuje žákům?

RYTÍŘ: Aby hledali svůj vlastní prospěch v prospěchu bližního.

HRABĚ: Co tedy při svém vstupu očekává pomocník?

RYTÍŘ: Že mu mistr určí cesty, po nichž by ten obecný prospěch uskutečňoval.

HRABĚ: Vylož jasněji, co míníš.

RYTÍŘ: Víš sám lépe nežli já, co mám říci. Do každého dobrého srdce je přírodou vložen šlechetný cit, že samo pro sebe nemůže být šťastno, že svoje štěstí musí hledati v blahu ostatních. Tento krásný cit dovedeš v žácích prvého stupně vzbuzovat, sílit, oživovat! – A jak je toho zapotřebí, dodáván nám odvahy k dobru! Naše srdce, jež od dětství jen v družnosti nachází své štěstí a jež se tak rádo oddává a jen tehdy má radost nejvyšší a nejčistší, může-li se obětovat za něco milovaného – ach, to naše srdce je bouří světa pohříchu trháno ze svých nejdražších snů! Co mužem dát, nechce nikdo přijmout; kde usilujem jednat, nechce nám nikdo pomáhat; hledáme a zkoušíme a ponenáhlu se ocitáme v samotě.

HRABĚ (po přestávce): Dále, můj synu.

RYTÍŘ: A co ještě horšího, jsme bázlivi a malí. Kdo popíše strasti srdce, jež milovalo lidi, leč bylo neuznáno a na všech stranách odmítáno? Kdo vysloví dlouhou, ponenáhlou trýzeň ducha, jenž, zrozen k účastnému konání dobra, nerad se vzdává svých tužeb a nadějí a nakonec se jich přec musí zřici navždy? Ještě štěstí, je-li mu popráno nalézt manželku nebo přítele, jimž aspoň po kousecích může dáti to, co bylo určeno všemu lidstvu; smí-li dětem, smí-li třeba i zvířatům být užitečný a dobročinný!

HRABĚ: Máte toho na srdci ještě víc, jen pokračujte.

RYTÍŘ: Ano, tento krásný cit vy ve svých žácích nanovo oživujete. Vštěpujete jim naděj, že překážky, na něž naráží mravný člověk, nejsou nepřekonatelné a že není možné, jen se poznávat, nýbrž i se polepšit; že je možné práva lidská ne jen si uvědomit, nýbrž že je lze i

uplatňovat, že lze pracovat pro jiné a tím už sám pro sebe získávat jedinou možnou odměnu a nejkrásnější –

HRABĚ (kanovníkovi, jenž se neklidně pohyboval na své židli): Co říkáte těmto slovům našeho rytíře?

KANOVNÍK (s úsměvem): Že jsou to slova žáka a nikoli pomocníka.

RYTÍŘ: Cože?

KANOVNÍK: Nelze na něm žádat víc, musí být poučen.

RYTÍŘ: Jakže?

KANOVNÍK: Řekni mi heslo prvního stupně.

RYTÍŘ: Co chceš, aby lidé dělali pro tebe, čiň pro ně.

KANOVNÍK: A teď slyš heslo druhého stupně: Co chceš, aby lidé dělali pro tebe, to pro ně nečiň.

RYTÍŘ (vyskočí): Nečiň? Cože? Jsem tu za blázna? Smí takhle mluvit rozumný a šlechetný člověk?

HRABĚ: Posad' se a poslouvej. (Kanovníkovi.) Kde je střed světa, ten, na nějž se všechno musí vztahovat?

KANOVNÍK: V našem srdci.

HRABĚ: Co je nám nejvyšším zákonem?

KANOVNÍK: Náš vlastní prospěch.

HRABĚ: Čemu nás učí druhý stupeň?

KANOVNÍK: Býti moudrý a prozíravý.

HRABĚ: Kdo je nejmoudřejší?

KANOVNÍK: Kdo nechce a neví nic jiného než to, co děje.

HRABĚ: Kdo je nejprozíravější.

KANOVNÍK: Kdo ve všem, co se mu děje, shledá svůj vlastní prospěch.

RYTÍŘ (znova vyskočí): Pusťte mne! Je mi nemožné slyšet takové řeči, nesnesu toho!

KANOVNÍK (polo se smíchem): Vždyť se mi málem vedlo stejně jako vám. (Hraběti.) Nutno mu odpustit, že se chová tak nevázaně. (Rytíři.) Upokojte se. však se sám sobě vysmějete a nám odpustíte úsměv, jenž vás v tuto chvíli mrzí. Z nivy mladistvého blouznění, po níž mistr vodí své žáky, chtěli bychom po zlatém mostě být přepraveni do půvabného světa pohádek. A je to arci nečekané, jsme-li tak drsně dopraveni zpátky do světa skutečnosti, již jsme chtěli ujít.

RYTÍŘ: Pánové, dovolíte, abych šel, musím se zotavit ze svého údivu.

KANOVNÍK: Jděte jen, jděte a porozhlédněte se po světě i po svém srdci. Litujte si třeba bláznů; ale vyvod'te z bláznovství svůj prospěch. Poznejte, jak chce jeden druhému vzít co nejvíc, aby mu co nejméně vrátil. Každý raději rozkazuje, než aby sloužil, raději se dává nést, než aby nesl. Každý vyžaduje co nejvíc vážnosti a poct, ale vzdává je sám jen měrou nejskrovnější. Všichni lidé jsou sobci; jen žák, jen bloud by je chtěl přejinačit. Jen kdo sám sebe nezná, bude tvrdit, že tomu v jeho srdci je jinak.

RYTÍŘ: Kde jsem se to octl!

KANOVNÍK: Tento běh světa vám náš mistr v druhém stupni odhalí do důsledků. Ukáže vám, že nelze od lidí požadovati pranic, pokud je nemáme za bláznů a pokud nelichotíme jejich vrtochům; ukáže vám, že si děláme nesmířlivé nepřátele, chceme-li pošetilce pokovat,

náměsíčníky probouzet, zbloudilým ukazovat cestu; ukáže vám, že všichni výskající lidé byli a jsou pouhými dryáčníky, kteří mají dosti chytrosti, aby svou vážnost a své příjmy měli z lidských slabůstek.

RYTÍŘ: To je ohavnost! ohavnost!

HRABĚ: Už dosti! Dál at' přemýšlí už sám! A jen ještě slůvko, než se rozejdem: Jak se jmenuje první stupeň?

KANOVNÍK: Učení.

HRABĚ: Proč?

KANOVNÍK: Aby si žáci mysleli, že se něčemu přiučí.

HRABĚ: Jak se jmenuje druhý stupeň?

KANOVNÍK: Zkouška.

HRABĚ: Proč to?

KANOVNÍK: Protože na tom stupni je zkoušen mozek a pozná se, čeho je schopen.

HRABĚ: Výtečně! (Tiše kanovníkovi.) Nech nás o samotě! Musím se pokusit, jak toho paličáka udobřím.

KANOVNÍK: Doufal jsem, že vyslyšíš mé přání a P výšíš mne do třetího stupně.

HRABĚ: Nesmím předejít rozhodnutí Velkého kofty. Vyčkej, až se zjeví. Zakrátko budou všechna tvá přání vyplněna.

Výstup 6.

HRABĚ. RYTÍŘ.

HRABĚ: Mladý muži!

RYTÍŘ (jenž stál v myšlenkách a bez hnutí): Buďte zdrav, pane hrabě!

HRABĚ: Kampak? Nepustím vás.

RYTÍŘ: Nezdržujte mne! Nedám se zdržovat.

HRABĚ: Zůstaňte!

RYTÍŘ: Jen, abych vám ještě poděkoval za dobro, jež jste mi prokázal, za styky, jež jste mi opatřil, za dobrou vůli, jíž jste mne ujišťoval. A nyní sbohem! na vždycky sbohem! Neboť nerad bych k svému dobrodinci byl nevděčen. Buďte zdrav! a dovolte mi jen ještě říci toto: Vaše dobrodiní mne nezahanbovalo, neboť jsem měl za to, že je vděčím velkému a šlechetnému muži.

HRABĚ: Dál! dál! Jen se vymluvit, dřív se odsud nehnete.

RYTÍŘ: Chcete? Poroučíte? Nuže budiž! Hrabě! jak jste za tuto čtvrt hodiny poplenil mé štěstí, mé naděje! Což jste mne líp neznal, což jste líp o mně nesoudil?

HRABĚ: V čempak jsem se tolik oklamal? Poznal jsem ve vás mladého muže, který si přál udělat štěstí; který se horlivě, ba prudce hnál za hodnostmi a jméním, a to tím prudčeji, čím míň ho jeho postavení opravňovalo k velkým nadějím.

RYTÍŘ: Dobrá! Ale zda jsem také nedokazoval, že mám srdce, jež opovrhne cestami nízkými a běžnými? Nepřál jsem si, aby mým nejlepším doporučením byla má poctivost, má spravedlnost, věrnost a vůbec vlastnosti, kráslicí ušlechtilého muže, vojáka? – A nyní?

HRABĚ: A nyní se lekáte liščího kožichu, jímž máte zakryti svou lví hřívu.

RYTÍŘ: Jen si žertujte, já mluvím vážně. Napohled vážně s kýmisi, koho jsem měl za svého přítele. Ano, doznávám: Vaše chování mi bylo dávno podezřelé. Ty tajné vědy, v jejichž předdvoří se mi zatemňovalo více než předtím ve volném širém světě; ty zázračné síly, o nichž se nám bájilo bez důkazu; to spříznění s duchy, ty neplodné obřady – to vše mi bylo špatnou předpovědí. Jen velkorysost vašich názorů, jak jsem ji častokrát poznal; jen, že jste prost vši ctnosti, že máte o vše zájem, že jste ochoten pomáhat a že jste štědrý – to mi na druhé straně bylo svědectvím, že máte ušlechtilé srdce a hluboký základ. Lpěl jsem na vašich rtech, ssál jsem do sebe vaše nauky až po tuto chvíli, jež rozdrtila všechny mé naděje. Žijte blaze! – Je-li souzeno, abych se kdy stal malicherným a nízkým prospěchářem, abych plul s proudem a snažil se pro sebe pochytit jen bídnou chvilkovou výhodu na ujmu ostatních, pak jsem věru nepotřeboval těchto příprav a sestav, které mne zahanbují a ponižují. Opouštím vás! Ať už se ze mne stane, co stát se ze mne má!

HRABĚ: Rytíři, pohlédněte na mne!

RYTÍŘ: Co na mně chcete?

HRABĚ: Udělejte, co udělám já! (Smekne.)

RYTÍŘ: Máme se rozejít s obřadnostmi?

HRABĚ: Už zdvořilost vám káže, abyste to udělal po mně.

RYTÍŘ (smeká): Nuže tedy, a teď se vám poroučím.

HRABĚ (odhazuje klobouk): Nuže, rytíři?

RYTÍŘ: Nač to?

HRABĚ: Žádám, abyste to udělal též.

RYTÍŘ (odhazuje klobouk): Tak tedy naposledy něco nerozumného, ba pošetilého!

HRABĚ: Není to tak pošetilé, jak se domníváš. (Jde k němu s otevřeným náručím.) Hled', jak se ti dívám tváří v tvář, ty vyvolený! Pojd' do mého objetí, přiviň se mi k prsům, ó vznešený mistře!

RYTÍŘ: Co to znamená? Pusťte mne!

HRABĚ: Nikdy, neboť nikdy se nevyčerpá radost nad mým výborným přítelem!

RYTÍŘ: Vyslovte se, jsem zmaten.

HRABĚ: Vzpomeň si: jakže nazval kanovník druhý stupeň?

RYTÍŘ: Zdá se mi: zkouškou.

HRABĚ: Ano, a tys v té zkoušce obstál.

RYTÍŘ: Mluvte zřetelně!

HRABĚ: Dříve mi dovol, abych objetím zas a zas dával průchod své radosti.

RYTÍŘ: Nemám slov –

HRABĚ: Jak zřídka mi byla popřána! Vám i sobě blahopřeji.

RYTÍŘ: Nenechávej mne déle v nejistotě.

HRABĚ: Přestál jsi nejpodivnější dobrodružství, sám sis dal hodnost mistra, dobyl sis jakoby útokem všech výsad třetího stupně.

RYTÍŘ: Pořád ještě jsem na pochybách a v nejistotě!

HRABĚ: Teď bych si přál, aby ti tvůj rozum vyložil, co vykonalo tvé srdce; dávej trochu pozor a pochopíš. Več jsi doufal, pokud jsi byl žákem prvního stupně?

RYTÍŘ: Doufal jsem, že se stanu lepším než jsem a že s vaší pomocí uvedu dobro, jež uznávám, ve skutek.

HRABĚ: A co jsi zvěděl, když jsi z úst kanovníkových zaslechl zásady druhého stupně?

RYTÍŘ: Zvěděl jsem k svému úděsu, že jste se až dosud přetvařoval a že jste si z žáků tropil blázny; že chcete z tak zvaných pomocníků mít světa znalé chytráky, že je chcete vycepovat na sobce, že jim chcete vyrvat z hrudi něžné pocity přátelství, lásky, věrnosti a všechny ostatní vzněty, jimiž srdce dochází svého triumfu; zvěděl jsem, že se z nich mají stát špatní, prašpatní, ba smím snad říci prostí lidé. Víš, s jakým odporem jsem se zvrátil od tohoto nového tvého záměru. Více nemám, co bych řekl. Nezměním svého smyšlení – a tedy mne propusť.

HRABĚ: Právě proto tě vinu k svému srdci, odhazuji před tebou klobouk a zdravím v tobě mistra. Obstál jsi ve zkoušce, ušel jsi pokušení, projevil ses mužem, jakého hledám. Vše, cos vyslechl z úst kanovníkových a co tento nešťastník spolu s několika jinými má za čistou pravdu, není než zkouškou a pokušením. Chtí-li vznešení, velcí, nezištní mistři povýšit učně, který se zdá být slibný, tedy ho zprvu zkoušejí, a nejjistější zkouška spočívá v tom, že mu ukáží domnělé výhody zjištěnosti. Sáhne-li po těch vyhlídkách, udělá krok nazpět, zatím co si myslí, že pokročil vpřed. Necháme ho na nějakou dobu, aby se pohyboval, kam se mu uzdá, a může mluvit o štěstí, vedeme-li ho ponenáhlu velkými oklikami vstříc světlu.

RYTÍŘ: Nevím, co říci. Což kanovník věří, že zásady, které mi tu s takovou chutí přednášel, jsou pravdivé a správné?

HRABĚ: Arciže tomu ten nešťastník věří!

RYTÍŘ: A ty, jeho nejbližší přítel, ty ho nevyvedeš z bludu?

HRABĚ: Snažím se ho z něho vyvést. Je to však obtížnější, než si myslíš. Domýšlivost povznáší takového zpola chytrého, zpola hloupého sobce nad všechny lidi. Domnívá se, že je nad nimi, sám si všechno dovoluje a právě tím dává těm druhým příležitost, aby byli nad ním a aby ho ovládali.

RYTÍŘ: Neměl byste ustat, dokud mu neotevřete oči.

HRABĚ: Abys poznal, jak je to obtížné, budeš mi pomáhat, dostat ho na pravou cestu.

RYTÍŘ (po chvíli): Tedy by to bylo pravda, a přece jsem se ve vás nezmýlil? Tedy skutečně nalézám v tobě, čím déle tě znám, stále kohosi lepého, většího, kohosi nepochopitelného? Má vděčnost je bez mezí, má radost umlká v tomto objetí.

HRABĚ: A nyní jdi, synu můj. Tam na druhé straně jsou přichystány šaty, v nichž je svoleno se ukázat jen před Velkým koftou. Kdyby všichni, kdož se mu dnes představí, byli čisti jako ty, měl by sám ze svého příchodu velikou radost. Uhlídáš mocné zázraky a brzy je pochopíš, ba sám se brzy naučíš, jak se dělají. Jdi, žasni a mlč.

RYTÍŘ: Jsem cele, jsem na věky tvůj!

Výstup 7.

HRABĚ samotén, pak SLOUŽÍCÍ.

HRABĚ: Tak jsme tedy i tomu napravili hlavu. Je třeba udice a sítě zařizovat podle velikosti ryb, jež mají být chyceny, a běží-li o velrybu, po té se hází harpunami. Na myši se líčí pasti, lišky se chytají do želez, vlkům se kopají jámy a lvi se zaženou pochodněmi. Tohle lvíče jsem rovněž uklidnil pochodni a teď se smím odvážit mistrovského kousku, jímž se má hodnost u všech musí upevnit. Dekorace je v pořádku, markýza mi porozuměla a všechno půjde hladce.

SLOUŽÍCÍ (v dlouhém bílém slavnostním hávu): Všechno je hotovo, pane hrabě! Kanovník, rytíř, dámy – všechno v náležitých úborech. Chcete se ustrojít tady? Mám vám donést váš oděv?

HRABĚ: Ne, jdu tam! Pojd' se mnou a konej svůj úřad!

Předsín a vstup do egyptské lóže

Hudba. Vejde ŠEST DĚTÍ, dvě a dvě, v dlouhých bílých šatech, s vlajícími vlasy, na hlavách věnce z růží, v rukou kadidelnice. Za nimi ŠEST MLADÍKŮ, v bílých krátkých oděvech, na hlavách rovněž věnce z růží; každý z nich má křížem přes prsa dvě pochodně. Jdou průvodem přes scénu a rozestaví se po obou stranách.

SBOR DĚTÍ: Svatyně už rozevřena,
otevřena síň a sluje.
Kadidlo se rozprašuje,
libou vůní dýše chrám.

SBOR MLADÍKŮ: Zastavte se, děcka, v chůzi,
nesmíte jít dovnitř tam;
spějte, mudrci, vy druzi,
vstup je dovolen jen vám.

(Hudba. DRUZI LÓŽE přicházejí, dva a dva s druhé strany; vždy žena a muž. Potkají se, zdraví se a přistoupí ke dveřím lože.)

SBOR DĚTÍ A MLADÍKŮ: Bední trpasličci malí,
u svaté jsme hory již,
ach, a dým a blud nás halí –
duchové, kdo smí k vám blíž?

SBOR (zevnitř): Svatou kdo má vážnost v hrudi,
z dýmu, z bludů v světla říší!
Kofta necht' se neprobudí!
Tiše pojd'te, tiše blíž!

(Brána se rozevře. Druzi vstupují; brána se zavře a předstoupí vždycky zas nová dvojice. Obřad a zpěv se opakuje. Kanovník a net', jakoby náhodou, se setkají a vstupují spolu do

svatyně. Jsou poslední. Hudba tichne v pianissimo, děti odstoupí do kulis, mladíci padnou po obou stranách proscenia na kolena.)

Výstup 9.

Opona se zvedá, je viděti sál s egyptskými obrazy a ozdobami. Uprostřed stojí hluboké křeslo, na němž, nazad opřen, leží kdosi oděn do zlaté látky, hlavu pokrytu bílým závojem. Po pravici klečí KANOVNÍK, po levici RYTÍŘ, vpředu vedle kanovníka MARKÝZA, vedle rytíře MARKÝZ, pak NEŤ. Hudba umlká.

KANOVNÍK: Vznešený kmete, nesmrtelný! Dovoluješ nám, nedůstojným, přiblížit se tvým nohám, vyprosit si od tebe milost a přispění. Dřímáš, či spíše zdá se, že dřímáš. Víme však, že jsi i za svého klidu tvořivý a pečuješ o blaho lidské. Dej nám znamení, abychom poznali, že nás slyšíš a že nám jsi nakloněn! (Hudba, jen několik tónů. Zastřená bytost zvedá pravici.)

RYTÍŘ: Vidíš tu před sebou několik lidí, kteří ti, podníceni slibem tvého nejdůstojnějšího žáka, blíží v plné důvěře a v naději, že učiníš žádost jejich touhám. Arci jsou tyto touhy nadmíru rozmanité; leč i to nejpestřejší oprostí se před tvým vševládným pohledem, před tvou do široka rozestřenou mocí. Vyslyšíš nás, třebaže jsme tě nedůstojní? (Hudba obdobně jako prve. Zastřená bytost se zvedá.)

MARKÝZA: Odpusť ženské netrpělivosti, nech, ať shlédneme tvou tvář, po celé měsíce už po tobě prahneme.

(Hudba jako prve. Zastřená bytost povstane a postaví se před svým křeslem.)

MARKÝZ: Dovol, abychom se ti přiblížili a políbili lem tvé řízy. Přání, jež tak dlouho nám dřímala v srdcích, nyní procitla; před tebou jsou náhle neklidná až k nesnesení.

(Hudba jako prve. Zastřená bytost pomalu sestupuje se stupňů.)

NEŤ (tíše): Třesu se na všech údech!

KANOVNÍK: Neodpírej nám déle světla své tváře!

VŠICHNI: Velký kofto, prosíme tebe! (Hudba: několik rychlých tónů. Závoj spadne.)

VŠICHNI (spolu vstanou a o něco předstoupí): Hrabě! (Mladíci vstávají.)

HRABĚ (postoupí do předu): Ano, hrabě! On, jež jste dosud, zvali jménem, pod kterým ho zná nynější svět. Ó vy slepi! Vy tvrdého srdce! Skoro celý rok mezi vámi obcházím, poučuji vás nevědomé, oživuji mrtvou vaši mysl, ukazuji vám z dálky na, Velkého koftu, dávám vám zcela určité pokyny; a vám nevzejde světlo, ze právě toho, koho hledáte, máte neustále na očích, že denně z jeho rukou přijímáte statky, po nichž toužíte, že máte více důvodů k dekování než k prosbám. Já však mám soucit s vaším pozemským duchem, snáším se k vana slabým. Vizte mne tedy v mé velebě; nechť mne pozná váš zrak, jestliže mne nepoznalo vaše srdce! A třebaže moc, kterou jsem vykonával nad vaši myslí, neposílila ve vás víru, věřte nyní v zázraky, jež dovrším, ne sice ve vašem nitru, leč ve vaší přítomnosti.

KANOVNÍK (stranou): Žasnu!

RYTÍŘ (stranou): Nemohu mluvit!

MARKÝZA (stranou): Je nestoudnější, než jsem tušila.

MARKÝZ (stranou): Rád bych věděl, co z tohohle bude.

HRABĚ: Stojíte ohromeni? Klopíte zrak? Sotva si na mne troufáte pohlédnout? Obráťte ke mně tvář, pohleďte mi radostně a důvěřivě do očí, odvržte všechnu bázeň; vzhůru srdce! – Ano, vidíte před sebou muže, jenž, stejně stár jako egyptští kněží, stejně vznešený jako indiští mudrci, vzdělával se ve styku největších mužů, kterým se po staletí podivujete; vidíte toho, kdo je nad všechny hodnosti, nepotřebuje nižádných statků a potichu koná dobro, jež je světem připisováno teď té, teď oné příčině; toho, kdo žije v tajné, po všem světě se prostírající společnosti mužů, kteří jsou si více neb méně rovni a zřídka se zjevují osobně, častěji ve svých dílech.

KANOVNÍK: Což je možné, že jsou na světě i jiní jsi ty?

HRABĚ: Každý má sobě rovného. (Ukazuje vzhůru.) Jen jeden jediný ne!

RYTÍŘ: Jak vznešená myšlenka!

MARKÝZA (stranou): Dareba! i to nejsvětější zaplete do své lži!

HRABĚ: Pohleďte. Této hlavě neublíží žhavé slunce ani rezavý sníh. Tuto paži jsem neozbrojenu vztáhl a zadržel jí na libyjských pouštích řvoucího lačného lva, tímto svým hlasem jsem mu pohrozil, až mi náhle lehl k nohám. Poznal svého pána i mohl jsem ho pak vyslati na lov: ne pro sebe, neb nepožívám krvavé krmě, ba sotva vůbec potřebuji jídla pozemského, leč pro své žáky, pro lid, jenž se začasť na poušti shromažďoval. Toho lva jsem zanechal v Alexandrii; až se vrátím, bude mi věrným druhem.

KANOVNÍK: Mají ostatní mistři tvé společnosti rovněž tak znamenité schopnosti jako ty?

HRABĚ: Dary jsou rozděleny nestejně; nikdo z nás nesmí tvrditi, že by byl největší.

RYTÍŘ: Je kruh těch velkých lidí uzavřen, či lze tam býti přijatu?

HRABĚ: Mnohým by to bylo možné, málokomu se to zdaří. Překážky jsou příliš velké.

KANOVNÍK: Nemá-li tvé zjevení jen ještě zvětšit naše neštěstí, dej nám aspoň pokyn, kam se naše pozornost, kam se naše snaha má obracet.

HRABĚ: Dám: Po všech zkouškách, které jste přestáli, je spravedливо, abych vás vedl o krok dál a dal vám do ruky tak říkajíc magnetku, jež by vám označila žádoucí směr. Slyšte!

KANOVNÍK: Jsem napiat.

RYTÍŘ: Visím na jeho rtech.

MARKÝZ (stranou): Nu, to jsem zvědav!

MARKÝZA (stranou): S čím pak nám přijde?

HRABĚ: Tuší-li člověk, nespokojen svými přirozenými schopnostmi, něco lepšího, touží-li po něčem vyšším; chce-li si krok za krokem osvojovat skálopevné zdraví, trvalé živobytí, nevyčerpatelné bohatství, náklonnost lidí, poslušnost zvířat, ba i moc nad živly a duchy – nic z toho nemůže provést beze znalosti přírody. K té vám tedy otvírám bránu. – Největší tajemství, největší síly a účinky leží utajeny – in verbis, herbis et lapidibus.

VŠICHNI: V čem?

HRABĚ: Ve slovech, bylinách a kamenech. (Přestávka.)

MARKÝZA (pro sebe): V kamenech? Má-li na mysli ty, které já mám v kapse, má docela pravdu.

MARKÝZ: V bylinách? Říká se, že není bylinky, která by mohla život prodloužit nad stanovenou míru; ale vy jistě něco takového znáte, když jste tak náramně prodloužil svůj věk a nadto se zachoval při silách a tak výborném vzhledu –

HRABĚ: Což, nesmrtelnost není pro každého.

KANOVNÍK: Ve slovech? Zde, vznešený učiteli, tuším to hlavní tajemství. Dojista že máte jazyk a písmo, jímž se označují docela jiné věci než našimi ubohými hláskami, které vyjadřují jen to nejobyčejnější. Dojista že vládneš tajuplnými znaky, jimiž král Šalomoun zdolal duchy?

HRABĚ: Ovšem že je znám a vůbec všechny nejpodivnější šifry a také slova, jež lidský ret sotva dovede vyslovit.

RYTÍŘ: Ved' nás, prosím, abychom se učili je slabikovat!

HRABĚ: Především je vám seznati, že nezáleží na rtech; ani na slabikách, jež se vyslovují; ale jen a jen na srdci, jež ta slova vysílá na rty. Je vám zvědět, jakou moc má nad duchy nevinná duše.

NEŤ (pro sebe): Bože můj, teď mne předvolá, celá se třesu! Jak špatně budu hrát svou úlohu! Chtěla bych být daleko odtud; kéž jsem toho člověka nikdy neviděla!

HRABĚ: Přístup, krásné nevinné dítě! Bez bázně a bez starosti, jen přístup a raduj se tiše, žes vyhlédnuta k štěstí, po němž tolik jich touží.

KANOVNÍK: Co to bude?

RYTÍŘ: Co zamýšlíte?

HRABĚ: Čekat a dávat pozor!

(Hudba. Hrabě dá znamení. Z podlahy vystupuje trojnožka, na níž je upevněna ozářená koule. Hrabě pokyne neteři a přehodí jí závoj, jímž byl předtím zastřen sám: ale tak, aby jí nezakrýval tvář; neteř si stoupne za trojnožku. Za této němohry hrabě odloží své velitelské manýry; je k ní velmi způsobný a dvorný, přímo uctivý. Děti s kadidelnicemi stoupnou si k trojnožce. Hrabě stojí po boku neteři, ostatní tvoří souměrnou skupinu. Mladíci stojí docela vpředu. Neť se dívá s napiatou pozorností na kouli, společnost na neť. Neť, zdá se, pronáší několik slov, zahledí se opět na kouli a pak se v údivu nakloní nazad, jako by viděla cosi neočekávaného; tak zůstane stát. Hudba ustane.)

HRABĚ: Co vidíš, dceruško? Nelekej se, vzchop se! Jsme u tebe, dítě!

RYTÍŘ: Co to asi vidí? Co řekne?

KANOVNÍK: Tiše, mluví!

(NEŤ promluví několik slov, ale tak tiše, že jí není rozumět.)

HRABĚ: Hlasitě, dcero má, hlasitěji, ať všichni rozumíme!

NEŤ: Vidím svíce, jasně hořící svíce v nádherné komnatě. Teď rozeznávám čínské tapety, pokácené řezby, lustr. Tolik světel mne oslepuje.

HRABĚ: Přivykni té záři, upiatě se tam dívej; co vidíš dál? Je někdo v komnatě?

NEŤ: Zde! – Ponechte mi kdy – zde v třpytu svěc – vidím dámu – sedí u stolu – píše a čte.

KANOVNÍK: Pověz, poznáváš ji? Jak vypadá? Kdo to je? Nic nezamlčuj!

NEŤ: Do tváře jí nevidím; celá postava se mi třese před očima jako obraz na plynoucí vodě.

MARKÝZA (pro sebe): Přeskvostně hraje nám to dítě svou naučenou úlohu.

MARKÝZ (pro sebe): Podivuji se té přetvářce. Co ta dívenka všechno nedokáže!

NEŤ: Teď! Teď! Vidím zřetelněji její šaty; jsou azurové, s křesla jí splývají a jsou jako obloha posety stříbrnými hvězdami.

KANOVNÍK (markýze): Teď jsem blažen! Je to ona, je to milovaná kněžna. Slyšel jsem o těch modrých šatech, stříbrné mušky na nich má to dítě za hvězdy. Slyš!

NEŤ: Co to vidím! Velký mistře, vznešený kofto, propusť mne! Vidím něco strašlivého.

HRABĚ: Zůstaň klidná a pověz, co vidíš.

NEŤ: Vidím za křeslem dva duchy; o závod něco šeptají té dámě.

HRABĚ: Jsou oškliví?

NEŤ: Nejsou oškliví; ale hrozím se jich.

HRABĚ (kanovníkovi): Ti duchové mluví na prospěch jednoho přítele. Poznáváš tu dámu? Znáš toho přítele?

KANOVNÍK (líbaje mu ruku): Buď na věky ujištěn mou vděčností!

NEŤ: Je neklidna. Šeptání duchů ji nenechá číst psát. Netrpělivě vstává. Duchové jsou pryč. (Odvrátí tvář.) Nechte mne na okamžik.

HRABĚ: Jen klidně, má dcero! Kdybys věděla, pod čím stojíš ochranou! (Podpírá ji.)

RYTÍŘ (pro sebe): Jaká je půvabná! Jak sličná ve své nevinnosti! Nikdy mne žádná dívka tak nedojímala. Nikdy jsem nepocítil takové náklonnosti! Jakou starost mám o to dobré dítě! Jistě že kanovník a teta – ani ta nebeská bytost netuší, v jakém je nebezpečí! Jak rád bych ji upozornil a zachránil, ať mne to stojí cokoli!

HRABĚ: Seber se, holubičko, dívej se tam; jistě, že nám toho máš zjevit ještě víc!

NEŤ (dívajíc se na kouli): Teď přistupuje ke kouli, dívá se do zrcadla! Aj!

HRABĚ: Co je ti?

NEŤ: Aj!

MARKÝZA: Co je s tebou?

NEŤ: Ach, v zrcadle stojí kanovník.

KANOVNÍK: Jaká blaženost! Mistře! jak – jak ti děkovat! To všechno činíš pro mne!

NEŤ: Dívá se do zrcadla, usmívá se. kanovník zmizel, ona vidí sama sebe.

RYTÍŘ: Jaké zázraky, jaké schopnosti!

NEŤ (s procítěnou radostí): Ano, ano! Teď vidím všechno zřetelně, tu nádhernou krásu, tu líbeznou tvář. A jak jí sluší smutek, zračící se v celém obličejí!

KANOVNÍK (jenž až dosud držel hraběte za ruce a pokrýval je polibky): Nevýslovně, nad všechno pomyšlení oblažuješ svého služebníka.

NETĚ: Teď je nepokojná, komnata je jí těsná, jde k skleněným dveřím, chce ven. Ach! Ach –

HRABĚ: Vzmuž se! Jen ještě okamžik! Ještě jednou se tam podívej!

NETĚ (zmatena): Duchové jí stojí po boku. Otvírají dveře, venku je tma.

MARKÝZA (kanovníkovi): Jde ti vstříc.

KANOVNÍK: Je-li možná?

MARKÝZA: Uvidíš.

NETĚ: Ach! (Padá do mdlob.)

RYTÍŘ: Bože můj! Pomozte jí! Zachraňte ji! Je neodpustitelné, že jste ji už dřív nepustili!

MARKÝZA: Tady je sůl. –

(Všichni se hrnou k neteři, mladíci vystoupí z proscenia, děti se k nim bázně přidruží.
Krásná, leč vzrušená skupina.)

HRABĚ: Přenechte ji mně! Jen po nebeském balšámu se vzpamatuje.

(Opona.)

DĚJSTVÍ ČTVRTÉ

Výstup 1.

Pokoj NETEŘIN.

NEŤ (se strojí. Komorná jí pomáhá a jde pak vedle do oblékárny, odkud se vrací s uzlíkem šatů): Co to neseš? Co je v tom uzlíku?

KOMORNÁ: Šaty, poručila jste mi je donést ke krejčímu.

NEŤ: Dobrá. Ať je, možno-li, zítra nebo pozítří zas dostanu. (Komorná odejde.)

NEŤ: Teď jsem oblečena, jak mi teta nakázala. – Nač tenhle nový mumraj? – Povážím-li, co jsem dnes zažila, mám právem plno strachu. Sotva se vzpamatuji z oné strašlivé scény, už na mně chtějí, abych se znova přestrojovala; a když se na sebe důkladně podívám, vypadám asi tak, jak jsem popisovala princeznu. Kanovník ji miluje a já ji mám dokonce hrát? Do jakých rukou jsem to padla! Co mohu očekávat? Jak ukrutně zneužívá teta mé ukvapené důvěry! Běda mně! Nemám nikoho, ke komu bych mohla obrátit. Do markýze teď vidím. Je to drzý, lehkomyšlný marnivec, přivedl mne do neštěstí a vbrzku přivolí k mé zkáze, jen aby se mne zbavil. Kanovník je stejně nebezpečný. Hrabě je podvodník. – – Jen k rytíři bych se mohla obrátit. Jeho postava, chování, city – podle toho všeho jsem od první chvíle v něm poznala poctivého, příčinlivého a spolehlivého mladíka, a nemýlím-li se, nebyla jsem mu lhostejná. – Jenže je oklamán nestoudným mumrajem té scény s duchy a má mne jistě za stvoření, jež si zaslouží nejvyšší úcty. S čím se mu mám přiznat? S čím se mu svěřit? – – Staň se, co staň, odvážím se toho! Oč mohu přijít? A což jsem se za těch několik hodin nedostala na pokraj zoufalství? Ať z toho vzejde cokoli, musím mu psát. Uhlídám ho, svěřím se mu; ten šlechetný muž mne snad odsoudí, ale nezavrhne! Najde mi nějaké útočiště. Kterýkoli klášter nebo pensionát bude mi vítaným pobytem (Mluví píšíc.)

„Nešťastná dívka, jež potřebuje Vaší pomoci a o níž si nemyslete nic zlého, že Vám důvěřuje, prosí, abyste jí zítra ráno na čtvrt hodiny popřál sluchu. Buďte na blízku, vzkážu Vám, až budu samotná. Truchlivá tíseň, v níž jsem se octla, nutí mne k tomuto dvojznačnému kroku.“

Dobrá tedy! – – Malý Jacques mi snad bude bezpečným poslem. (Jde ke dveřím a zavolá.)
Jacquesu!

Výstup 2.

NEĚ. JACQUES.

NEĚ: Maličký! Víš, kde bydlí rytíř Greville?

JACQUES: Častokrát jsem byl u něho.

NEĚ: Doručil bys mu psaníčko? Ale nikdo se tom nesmí dovědět!

JACQUES: Milerád. Co dostanu?

NEĚ (dávajíc mu peníze): Tolar.

JACQUES (otočí se několikrát na jedné noze): Letím jak na křídlech.

NEĚ (podávajíc mu psaní): Zde.

JACQUES: K těm penězům jsem přišel lacino. Patrně je tu nablízku. V tuhle dobu chodívá do kavárny zde na rohu.

NEĚ: To by bylo krásné! Ale opatrně!

JACQUES: Jen dejte. Spoléhejte na mne.

NEĚ: Ty jeden darebo prohnaný.

JACQUES: Nešika nejsem, to vaše tetička ví.

Výstup 3.

NEŘ (sama): Je to drzý kluk! A vycvičený! Takovou mne chtějí taky. Kdyby teta do toho byla šla povlovněji, byla by mne krok za krokem zkazila. Na štěstí jsem na to přišla a mám ještě síly dost, abych se zachránila. Duchu mé drahé matky, stůj při mně! Přestupek mne vytrhl ze lhostejnosti, v níž jsem dřímotala mezi ctností a neřestí; kéž by se z toho přestupku stal prvý krůček za ctností!

Výstup 4.

NEŘ. MARKÝZA.

MARKÝZA: Ukažte, má milá, jak se cítíte v těch nových šatech?

NEŘ: Arci že ne tak, jako kdyby byly moje.

MARKÝZA: Nu, nu, to se už poddá. Vám sluší všechno.

NEŘ: I podvod, jak jste se dnes přesvědčila.

MARKÝZA: Ale, ale, kdo by tak mluvil! (Něco na ní upravuje.) Tak! musí to víc přiléhat k tělu, a tenhle záhyb aby byl bohatší. Vůz tu bude brzo, ještě dnes jedeme na venkov.

NEŘ: Ještě dnes?

MARKÝZA: Ano, a dnes budete hrát ještě jednu úlohu.

NEŘ: Ještě jednu? Jste nelítostná, teto. Už ta prvá mne stála tolik námahy, že byste mi druhou měla odpustit.

MARKÝZA: Právě proto, mé dítě. Ještě tuhle a pak třetí a čtvrtou, a pak už vás to nebude vůbec stát námahu.

NEŘ: Obávám se, že nejsem zpola tak dovedná, jak si myslíte.

MARKÝZA: Musí se to zkusit. Dnes v noci budete hrát docela nepatrnou úložku.

NEĚ: V těchhle skvostných šatech?

MARKÝZA: Totiž co do obsahu. Budete němou milovnicí.

NEĚ: Co tím rozumíte?

MARKÝZA: Dovezu vás do zahrady, tam vás zavedu do altánu, dám vám do ruky růži a vy chvíli posečkáte. Přijde k vám kavalír, vrhne se vám k nohám, bude vás prosit o odpuštění, vy vykřiknete nezřetelně: „Pane!“ – nebo něco takového. On zase bude prosit o prominutí, vy tiše dodáte: „Vstaňte!“; on vás poprosí, abyste mu podala ruku, jakoby na usmířenou. Podáte mu ruku, on ji pokryje horkými polibky. Pak řeknete: „Vstaňte! odejděte, mohli by nás překvapit!“ On bude váhat, vy vstanete, budete naléhat: „Odejděte!“ a visknete mu růži do ruky. On vás bude chtít zadržet, vy zašeptáte: „Někdo přichází!“ a pospíšíte z besídky. On se bude chtít při loučení odvážit políbení, vy ho zadržíte, stisknete mu ruku a řeknete něžně: „Uvidíme se zas!“ a pak se vyprostíte.

NEĚ: Odpusťte, tetičko, to je těžká, ba nebezpečná úloha. Kdo to bude? A koho mám hrát? Nedodá mu noc a celá ta scenerie troufalosti? Můžete mne vydat takovému nebezpečí?

MARKÝZA: Budeš v bezpečí, dítě. Já budu nablízku a nebudu ani chvílku otálet, jakmile zaslechnu ta poslední slova. Přistoupím a zaženu ho.

NEĚ: Jakpak mám dobře hrát, nevím-li ani, koho?

MARKÝZA: Chovejte se urozeně, mluvte potichu. O ostatní postará se noc.

NEĚ: Ty modré šaty se stříbrnými muškami mi vnukají určité podezření.

MARKÝZA: Tedy dobrá, tušíte-li to, tak vám řeknu, že jste uhodla: Budete hrát princeznu a tím kavalírem bude kanovník.

NEĚ: Tetičko, jak můžete žádat na ubohém opuštěném děvčeti, aby se dávalo do tak povážlivého podniků! Nechápu, jak to všechno souvisí, nenahlížím, jak vám to může prospět; ale považte, to není žert! Jak byl by krutě potrestán, kdo by napodobil knížecí Podpis nebo kdo by se opovážil vyrýt obraz svého krále do padělaného kovu! A já mám vědomě sebe ubohou vydávat za posvěcenou kněžnu, mám se vylhanými rysy a vypůjčenými šaty opičít po tak vznešené bytosti, mám svým chováním nestoudně snižovat i povahu té velké kněžny? Sama se kárám, zasluhuji trestu, ba zatracení. Mějte se mnou smilování! vy mne přec nezachráníte, až budu odsouzena! Chcete ze mne udělat zločinkyni, protože jsem se vám přiznala k přestupku?

MARKÝZA: Nedá se to změnit.

NEĚ (prosebně): Tetičko.

MARKÝZA: Neti! – Jakmile tu bude vůz, dám vám zprávu. Pak přehodíte plášť a půjdete za mnou.

NEĚ: Ráda bych –

MARKÝZA: Víte, co je vám dělat. Změnit se na tom nedá nic. (Odejde.)

Výstup 5.

NEĚ, pak JACQUES.

NEĚ: Tak bylo mé podezření správné! Čeho jsem se obávala, je jisto: Chce mne tak neb onak vydati do rukou kanovníkovi a snad je s ní smluven i markýz. Od takových lidí lze se nadít všeho a tím líp jsem udělala, že jsem se obrátila k rytíři. Dnes už budu vědět, jak si vést; a zítra, nezklamou-li se v něm –

JACQUES (ve dveřích): Odešla?

NEŤ: Jen vstup!

JACQUES: Jak jsem řekl, už to je!

NEŤ: Co přinášíš?

JACQUES: Tady, lísteček. (Podává jí psaní a skokem se roztočí.) A od rytíře jsem za svou námahu taky dostal tolar. Žádejte na mně nadál kurýrských služeb.

NEŤ: Kdes ho našel?

JACQUES: Naproti v kavárně, jak jsem řekl.

NEŤ: Říkal ti něco?

JACQUES: Ptal se, jste-li doma a samotna. – Podívám se, co se děje. Milostivá paní prý si vyjede.

Výstup 6.

NEŤ, pak RYTÍŘ.

NEŤ (čte psaní): „Vážím si Vaší důvěry a mám z ní nesmírnou radost. Potichu jsem Vás už litoval; za několik minut jsem u Vás.“ – Bože můj, co to znamená? – „Do zítřejšího rána bych to nedočkavostí nesnesl. Bydlil jsem nějakou dobu ve Vašem bytě a mám náhodou ještě klíč od hlavních dveří. Pospíchám do Vaší oblékárny; buďte bez starostí, nikdo mne neuvidí, a buďte ujištěna mou naprostou diskrétností.“ – Jsem v hrozných rozpacích! Najde mne v tomto úboru. Co mu řeknu?

RYTÍŘ (vystupuje z její oblékárny): Promiňte můj spěch; copak bych dnes v noci mohl zamhouřit oko?

NEŘ: Pane –

RYTÍŘ (pozorně si ji prohlíží): Jaká se to s vámi stala změna? Jak jste vystrojena! Jak podivný je to úbor! Co to znamená?

NEŘ: Ach, pane, nečekala jsem vás teď. Odejděte, pospěšte si! Teta mne každou chvíli očekává. Zítra ráno –

RYTÍŘ: Zítra ráno mi budete důvěřovat, a dnes nikoli?

NEŘ: Někdo přichází, zavolají mne.

RYTÍŘ: Jdu tedy, ale jen mi řekněte: Co představuje ten úbor?

NEŘ: Můj bože!

RYTÍŘ: Jaká pak je to důvěra, když mi zamlčíte takovou maličkost?

NEŘ: Mám k vám naprostou důvěru, jenže tohle tajemství není mé. Ten úbor –

RYTÍŘ: Ten úbor je mi v dobré paměti. Několikáté bylo v takovém úboru vidět princeznu. I vám ji dnes duchové ukázali v tomto úboru a nyní nalézám vás –

NEŘ: Tu maškarádu nepřičítejte mně!

RYTÍŘ: Jaké hrozné podezření –

NEŘ: Jen pravdivé!

RYTÍŘ: Scéna s duchy?

NEŘ: Byla podvodem.

RYTÍŘ: Zjevy?

NEĚ: Smluveny.

RYTĚŘ: Ó já nešťastník! Kéž byste mi o tom byla navždy mlčela! Kéž jste mi ponechala ten sladký omyl! Ničíte mi nejpůvabnější blud mého života.

NEĚ: Nezavolala jsem vás, abych vám lichotila, nýbrž, abych vás jakožto šlechetného muže poprosila o pomoc a záchranu. Pospěšte si, odejděte! Zítřka se shledáme. Nepovrhujte nešťastným stvořením, jež k vám vzhlíží jako k božstvu spásy!

RYTĚŘ: Jsem ztracen! Zničen na věky! Kdybyste věděla, co jste mi v tuto chvíli uloupila, třásla byste se; neprosila byste mne o smilování. Nemám už smilování! Vyrvala jste mi víru ve mne i v jiné, víru v ctnost a nevinu a ve všechnu velikost a ve všechny půvab. Nemám už na ničem účast a vy chcete, abych měl účast s vámi? Má důvěřivost byla ohavně ztupena a vy chcete, abych důvěřoval vám? Vám, dvojnásobné, trojnásobné herečce! Jaké štěstí, že jsem k vám přišel už teď večer a nenechal vám kdy, abyste se připravila, abyste si vzala masku, kterou jste chtěla podvést taky mne!

NEĚ: Jsem víc než nešťastná! Pospěšte si! Odejděte! Někdo přichází.

RYTĚŘ: Odcházím a nechci vás už nikdy vidět! (Odejde.)

Výstup 7.

NEĚ. MARKÝZ.

MARKÝZ (polo ve dveřích): Jste tam sama, neteři? Jenom na slovo!

NEĚ (rychle se prohlíží v zrcadle, zatím co se markýz dívá zas ven): Jsem uplakaná, zmatená. Co mu řeknu?

MARKÝZ (ji objímá a pevně tiskne k sobě): Sladké, spanilé stvoření!

NEŘ (ho zadržujíc): Markýzi, pro smilování boží!

MARKÝZ: Jsme tu sami, ničeho se nebojte!

NEŘ (vymykajíc se mu): Markýza mne očekává. (Stranou.) kdyby tu tak byl ještě rytíř!

MARKÝZ: Co je vám? Jste celá vyjevena!

NEŘ: Bože můj! To, co na mně požaduje teta –

MARKÝZ: Mám s tebou soucit, milé dítě. Ale já tě zachráním.

NEŘ: Vždyť víte, dnes v noci mám hrát princeznu. Je to hrozné! Pojd'te! (Bázně se ohlíží po dveřích k oblékárně.)

MARKÝZ: Zůstaňte, jen zůstaňte, právě proto tu jsem! Jen hrajte svou úlohu dnes v noci dobře, nemáte čeho se obávat.

NEŘ: Tak tedy pojd'me.

MARKÝZ: Ale ne. Chtěl jsem vám říci –

NEŘ: Na to je zítra času dost.

MARKÝZ: Nikoli. Zdá se mi, že z těch dobrodružství máte menší strach, než byste měla.

NEŘ (opět se ohlíží): Jsem v hrozných rozpacích.

MARKÝZ: Dnes v noci na vás čeká ještě něco zvláštního, nač nemyslíte.

NEŘ: A co? Děsíte mne!

MARKÝZ: Odjedete se mnou.

NEŤ: S vámi?

MARKÝZ: A to mi říkáte jakoby s nevolí?

NEŤ: Nevím, co mám říci.

MARKÝZ: Objasním vám to. Maškaráda, do níž vás oblékli, to není pouhý žert. Má paní požádala kanovníka princezniným jménem o důležitou službu a vy máte znázornit knežninu vděčnost k tomu klamanému muži.

NEŤ (opět se ohlíží; v rozpacích): Mám mu dát růži.

MARKÝZ: Důstojnou odměnu za takovou službu! Neboť kanovník se nedal ve své zaslepené náruživosti přemluvit k ničemu menšímu než k tomu, aby dvorním klenotníkům odkoupil ten krásný náhrdelník.

NEŤ: Náhrdelník?

MARKÝZ: Kterému jsme se včera tolik podívovali, jak jsme kupovali tenhle prsten.

NEŤ: To není možné!

MARKÝZ: Nejen že to je možné, ale kus mám z něho už v kapse!

NEŤ: Vy? Co to znamená? – Někdo by mohl naslouchat.

MARKÝZ: Tak přistupte sem! (Jde k oblékárně.) Ano, mé dítě! kanovník měl ten klenot sotva čtvrt hodiny; hned poté se octl v rukou mé paní, ona že jej hned večer odevzdá princezně. Jak byla v tu chvíli šťastna! a jak já! Bez lítosti krásnou práci rozlámala na jednotlivé kusy; mne to bodalo do srdce, vidět, jak je takový drahocenný šperk ničen a útěchu nu dal až ten skvostný balíček, který mi připravila na cestu. Mám v kapse kamenů aspoň za sto tisíc liber. Ještě dnes jedu do Anglie, tam všechno zpeněžím a nakoupím spoustu stříbrného náčiní a drahocenných věcí.

NEŤ (jež zakrývala krajní rozpaky): Jaký to nebezpečný podnik!

MARKÝZ: Teď se jen nebát, ale riskovat!

NEŤ: Přeji vám k tomu štěstí!

MARKÝZ: Ne, ty mi to štěstí přineseš! Ty musíš a ty budeš mou průvodkyní.

NEŤ: Chcete mne vydat takovému nebezpečí:

MARKÝZ: Nebezpečí je daleko větší, zůstaneš-li zde. To má paní má odvahy dost, aby tu bajku hrála dál, pokud to půjde. – Než se dostaví lhůta k prvé splátce, je celkem v bezpečí, a snad ještě nějakou dobu potom. Ale tebe zde po ten čas nechat nemohu.

NEŤ: Považte –

MARKÝZ: Nevím, jak si vyložit tvé chování. Či že by mi někdo byl už uloupil tvé srdce? – Ne, to není možné! Jsi v rozpacích, ale nezměnila ses. Nenech se omámit zdánlivým bohatstvím kanovníkovým; my jsme teď bohatší než on a on se zkrátka octne v nejhorší tísní. Všechno jsem propočítal. Jen si dnes v noci hraj princeznu. – Má paní chce, abych vás sprovedil tam ven a potom abych hned jel dál. Proto si najmu zvláštní vůz. Jakmile bude po scéně, řeknu markýze, že zkrátka jedeš se mnou. Můžeš se na oko vzpírat, já tě odvedu násilím. Hluk ztropiti nesmí, to by se všechno mohlo prozradit. – Ty neposloucháš. Co je ti?

NEŤ: Opuštěte mi – Ten váš návrh – Jsem zmatena – Nemám slov – Považte, v čem bychom zanechali tetičku!

MARKÝZ: Však ona si už pomůže, chytrá je dost. Dovedla tu věc až sem a my jí její plán nezhatíme. Zkrátka, nechci, nemohu být bez tebe, a jestli jsi snad kdy pochybovala o mé lásce, tady vidíš, jaká je prudká. Nenechám tě tady, nevydám tě tolika úkladům a nebezpečím. Neuplynul by týden a ztratil bych tě. Kanovníkova nesmyslná vášeň ke kněžně ho nezdržuje od jiných milostných pletek. Jen několik dní – a stane se z tebe pod závojem jeho velitelka a bez závoje jeho poslušná milenka. Pojd'! – Na tom jsem se ustanovil a nepopustím. (Obejme

ji.) Jsi má a nikdo mi tě nevezme! Má paní mi nikdy nestála v cestě, a až ty kameny šťastně dostane odsud, ráda nám odpustí. – Jak je ti? Nejsi při smyslech.

NETĚ: Po mně je veta! Ved'te si mne, kam je vám libo.

MARKÝZ: Abys věděla: všechno je v pořádku. Pod nějakou jinou záminkou dal jsem už tvou komornou všechno zabalit, to jest, jen to nejnnutnější. Za několik dní budeme beztak ošaceni nově a líp než kdy předtím. Nebudem se zatěžovat starou veteší! (Odvádí netě, která jde zoufale za ním, ještě jednou se ohlížeje po dveřích k oblékárně.)

Výstup 8.

RYTÍŘ vystupuje z vedlejšího pokojíka.

RYTÍŘ: Co jsem to slyšel, do jaké propasti zrad a ničemností jsem to nahlédl! Nikdy jsem si nevážil těchhle lidí, s nimiž mi bylo žít! Často mi byli podezřelí; ale kdyby je kdo byl u mne obvinil z takovýchhle hnusných skutků, Proti každému bych je byl hájil. Nyní tě chápu, krásná svůdkyně, pročs mne chtěla vidět až zítra ráno! Jistě jí bylo známo, že chce markýz dnes v noci odcestovat; ale na to nemyslila, že jí přinutí jet s ním. Jistě si myslila, že jeho náklonnost k ní je u konce, tak jako její k němu. Ta ohavná! Takhle předstírat nevinnost! – Jako nebeský duch, tak stála před námi a nejčistší bytosti jako by byly mluvily jejími ústy: a zatím se ona, přesytivši se jednoho milence, ohlíží po jiném a přes tu kouzelnou kouli pošilhává po klamaných mužích, kteří ji zbožňují jak anděla s nebes. Jak si mám to všechno, co jsem vyslechl, vyložit? Co mám dělat? Hrabě a markýza spřádají podvod zcela neslýchaný. Aby provedli svůj nestvůrný plán, troufají si brát nadarmo jméno výtečné kněžny, ba dokonce strhují její zjev do ohavně fraškovité nápodoby. Dřív nebo později se to odhalí, a ať se to skončí jakkoli, knížeti i kněžně bude to nadmíru nepříjemné. Nestrpí to odkladu. – Mám jít k podváděnému kanovníkovi a otevřít mu oči? Ještě by to šlo, zachránit ho! Náhrdelník je v kusech; ale ještě je markýz tu, lze je zatknout, odejmout jim klenot, zahanbit podvodníky a potichu je zapudit. Dobrá, jdu. – Ale počkat! – To učiním pro toho studeného, zištného světáka? Ujistí mne svým díkem; za to, že jsem ho zachránil z nevýslovného nebezpečí, slíbí mi svou ochranu, ubezpečí mne znamenitou hodností, jen co opět dojde knížecí přízně.

Touhle zkušeností nezmoudří; zase se vydá do rukou nějakého podvodníka a bude se neustále chovat náruživě, bez rozmyslu, nemoudře a nedůsledně; mne bude u sebe v domě snášet jako příživníka; bude doznávat, že ke mně má závazky, a já budu marně čekat na nějakou skutečnou podporu, ježto on má při všech krásných příjmech stálý nedostatek hotových peněz. – – (Zamyšlen chodí sem a tam.) Bláhový omezece! A což nevidíš, že se tu rozvírá cesta k tvému štěstí, kterous tak často a marně hledal? Právem se ti dnes kanovník vysmál, že jsi žáček, právem hrabě ničemně zneužil tvé dobrosrdečnosti! Zasloužil sis tu lekci, vždyť's nezmoudřel ani jí! – To si nemyslili, že tě poučují k své zkáze! – Dobrá, tak se to stane: Pospíším k ministrovi. Je zrovna ve vile, tam na blízku, kde se ti podvodníci v jednom chumlu hrnou do pasti. Ti si šetrnosti nezasluhují! Je to dobrodiní pro celé lidstvo, budou-li podle zásluhy ztrestáni, bude-li jim zabráněno provádět dále své kousky. Pospíchám; každá chvíle je rozhodná. Budou-li dopadeni při činu, je vše dokázáno. Kameny, které má markýz v kapse, budou proti němu svědčit; závisí na knížeti, aby s vinníky naložil, jak uzná, a mně se jistě nedostane jen prázdných a klamných slibů. S rozbřeskem dne se počne mé štěstí! Ani chvílku nesmím promeškat! Pryč, pryč!

DĚJSTVÍ PÁTÉ

Noc. V parku. Po pravé straně herců besídka.

Výstup 1.

HRABĚ. LA FLEUR.

LA FLEUR: Neslyším ještě nikoho. Po celé zahradě nic se nehýbe. Jsem věru na rozpacích, slyšel jsem přec dobře.

HRABĚ (s povýšeným důrazem): Slyšel jsi dobře.

LA FLEUR: Nu, víte-li to sám, tedy tím líp; o mně můžete být jist, že mluvím vždycky pravdu. V tuhle chvíli chtěli moji páni být zde v zahradě. Proč, to nevím. Se čtyřmi koni od

nás vyjeli a jejich kočár se zastaví tady u dvířek. Proto jsem prosil, abyste vystoupil na druhé straně. Tuším, že kanovníka zde čekají také.

HRABĚ (jako prve): Počkej. (Přidrží si k uchu malík.) Tenhle prsten mi říká, že mluvíš do jisté míry pravdu.

LA FLEUR: Do jisté míry?

HRABĚ: Ano. To znamená: pokud sám to můžeš vědět. Vševědoucí nejsem: ale tento prsten mi vždycky říká, lžou-li lidé či zda se mýlí.

LA FLEUR: Kdybych vám směl radit – ale vy už víte sám, co je nejlepší.

HRABĚ: Mluv jen! Uhlídám, radíš-li mi to nejlepší.

LA FLEUR: Myslím, že bychom měli pomalu jít vzhůru tou tmavou alejí a v chůzi poslouchat, neslyšíme-li někoho přicházet nebo šeptat.

HRABĚ: Výborně. Jen jdi napřed a naslouchej, je-li cesta bezpečná.

Výstup 2.

HRABĚ (sám): Nechápu to – a podle všeho, co ten člověk udává, je to velmi pravděpodobné. Markýza objednala kanovníka sem na venek; že by se jí bylo podařilo získat princeznu? To je, co jsem vždycky měl za marné počínání, ba za vylhanou povídačku. – Jestli se jí tohle podaří, pak je už možné vůbec všechno! (Odejde vlevo pozadím.)

Výstup 3.

RYTÍŘ. PLUKOVNÍK ŠVÝCARSKÉ GARDY. ŠEST ŠVÝCARŮ (Přicházejí zleva vpředu.)

PLUKOVNÍK (jenž přichází poslední; mluví dozadu): Tady se schovejte, a děj se co děj, nehýbejte se, dokud neuslyšíte lesní rohy. Jakmile umlknou, vypadněte a zajměte všechny, kdo budou v zahradě. (Švýcarům, stojícím na jevišti.) Vy dáte pozor na totéž znamení. Čtyři z vás se postaví u velké brány; každého sem pusťte, ať je to kdokoli, ale ven žádného.

ŠVÝCAR: Dovnitř smějí, ven ani jeden.

PLUKOVNÍK: A kdo chce ven, toho zadržte.

ŠVÝCAR: Však ho už popadnem.

PLUKOVNÍK: A jakmile lesní rohy zmlknou, přiveďte mi koho jste chytili. Dva z vás zůstanou brány.

ŠVÝCAR: Ano, pane plukovníku. Já a můj kamarád vám přivedem zajatce a tady Michl a Dusle zůstanou u brány, aby nám zatím někdo nepláchl.

PLUKOVNÍK: Tak jděte, děti, jděte, tak je to dobře. (Čtyři Švýcaři odejdou.) Vy oba si stoupněte asi na deset kroků do houští; ostatní už víte.

ŠVÝCAR: Ano.

PLUKOVNÍK: Tak, pane rytíři, naše stráže jsou obsazeny. Pochybují, že nám někdo uklouzne. Mám-li říci pravdu, zdá se mi, že se nám zrovna na tomhle místě zdaří hlavní lov.

RYTÍŘ: Jak to, pane plukovníku?

PLUKOVNÍK: Když jim jde o milostné pletky, vyhledají dojísta tohle místečko. V ostatních částech zahrady jsou aleje příliš rovné, prostranství příliš světlá; tedy je houští a ty besídky jsou taky husté dost pro taškařiny lásky.

RYTÍŘ: Mám tisíc obav, jen aby už bylo po tom.

PLUKOVNÍK: Vojáka by zrovna tohle mělo těšit.

RYTÍŘ: Raději bych stál jako voják na nějaké nebezpečné stráži. Nesmíte mi zazlívát, že mi je úzko, jak to s těmi lidmi dopadne, třebaže to jsou takoví ničemníci a můj úmysl byl nejlepší.

PLUKOVNÍK: Buďte kliden! Mám od knížete i od ministra rozkaz, abych to vyřídil co nejstručněji. Mám plnou moc. A kníže má pravdu: Kdyby se to udělalo hlučně a nápadně, je z toho aféra a lidé si budou kdovíco myslit; je tedy líp odbýt to potichu. Tím větší bude pak taky vaše zásluha, milý mladý muži; jistě že nevyjdete bez odměny. – Jako bych něco slyšel; pojd'te, ustoupíme stranou.

Výstup 4.

MARKÝZA. MARKÝZ. NEŤ.

MARKÝZA (markýzovi, jenž vylézá jenom napolo): Zůstaňte si jen v křoví a nedělejte hluk. Hned se k vám vrátím. (Markýz vstoupí do houští.) Tady, miláčku, je besídka, tady růže; ostatní už víte.

NEŤ: Drahá tetičko, neopouštějte mne! Jednejte se mnou lidsky; uvědomte si, co k vůli vám dělám, do čeho se pro vás pouštím!

MARKÝZA: Děťátko, jsme u vás, jen odvahu! Není tu nebezpečí a za pět minut je po všem. (Markýza poodstoupí.)

NEŤ (sama): Co plátno, Bože, že vinu zakrývá hluboká noc? Den uvítá každý dobrý skutek, vykonaný v tichu, a zločinci ukáže hrozivou tvář.

Výstup 5.

NEŤ. KANOVNÍK.

NEŤ posadí se do besídky a má v ruce růži.

KANOVNÍK (přicházejí v pozadí s druhé strany): Hluboké ticho mi předpovídá, že se mé blaho blíží. Ani hlásku neslyším zde v zahradách, jež jindy bývají laskavostí knížete přístupny komukoli a kde se o krásných večerech osaměle prochází nešťastný nějaký milenec, častěji však radostná dvojice. Děkuji ti, světlo nebes, že se dnes halíš do tichého šláře! Potěšuješ mne, drsný vichře, i ty, hrozné dešťové mračno, že zaháníte lehkomyšlníky, kteří po těchto cestách jindy pobíhají, naplňující loubí svým smíchem a zbůhdarma rušící sladkou zábavu jiných. Vy krásné stromy, jak jste vyrostly za těch několik let, co jsem vás neviděl ve svém truchlivém vyhnanství! Teď se s vámi shledávám a jsem obletován krásnými nadějemi; plní se teď sny, jež mne kdys blažily ve vašich mladých stínech. Jsem nejšťastnější ze všech lidí.

MARKÝZA (tiše k němu přistupující): Jste to vy, pane kanovníku? Pojd'te blíž, vaše štěstí se naplňuje. Vidíte, tam v besídce –?

KANOVNÍK: Jsem na vrcholku svého blaženství! (Markýza poodstoupí. Kanovník se přiblíží k besídce a padne neteří k nohám.) Zbožňovaná bytosti, vy nejvyšší ze smrtelných žen! Dovolte, abych ztichl u vašich nohou, abych nad touto rukou vydechl svůj dík a svůj život.

NEŤ: Pane –

KANOVNÍK: Nerozvírejte, vy božská, svých rtů! Dost na tom, že jste zde. Zmizte mi zas, po dlouhé roky budu vzpomínat na tuto chvíli. Svět je pln vašeho věhlasu; vaše krása, váš rozum, vaše ctnost rozněcuje lidstvo. Jste jak božstvo: nikdo se mu neblíží, než aby je zbožňoval, než aby si od něho vyprosil něco nemožného. A tak, má kněžno, jsem tu též já –

NEŤ: Ó vstaňte, pane –

KANOVNÍK: Nepřerušujte mne. Jsem tu též já, leč ne, abych prosil, nýbrž abych děkoval abych děkoval za božský zázrak, jímž jste mi zachránila život.

NEŤ (vstávající): Již dosti!

KANOVNÍK (na kolenou, zdržuje ji): Ano, dosti slov, až příliš slov! Odpuštěte! Sami bozi odpouštějí, prosíme-li jich obšírnými slovy, třebaže už dávno znají naše potřeby a tužby. Odpuštěte mým slovům! Co má nebohý člověk lepšího než slova, když chce se vzdát toho, co má! Mnoho poskytujete lidem, vznešená kněžno: není dne, aby nebyl vyznačen dobrodiním; já však si smím říci v tuto blaženou chvíli, že jsem jediný, kdo dochází vaší přízně do té míry a kdo smí doznat: Ona ti dává takový důkaz svého odpuštění, jenž tě povznáší výše než jsi kdy mohl klesnout; ona ti ohlašuje svou milost způsobem, jenž je ti na věky zárukou těch citů; ona ti daruje štěstí, ona je upevňuje a zvětňuje – a to všechno v jediný okamžik.

NEŤ (učiní dopředu pohyb, jenž kanovníka přinutí, aby vstal): Vzdalte se, někdo přichází! Shledáme se opět. (Zatím co vstával, podala mu ruku a vymykajíc se mu, ponechává mu v ruce růži.)

KANOVNÍK: Ano, teď si pospíším, odejdu, zdolám žhoucí vášeň, která mne dohání ke krajní troufalosti. (Přistoupí k ní náruživě a ihned zas odstupuje.) Ne, ničeho se nebojte! Jdu, ale dovolu, abych to vyslovil, neboť celý můj budoucí život závisí na vašem pokynu. Smím vyznati vše, protože mám nad sebou tolik síly, abych překonal i tento šťastný okamžik: Vyobcujte mne navždy od sebe, vezmete-li mi naději, že si kdy budu smět odpočinouti od vši trýzně, zasloužené i nezasloužené, v tomto vašem náručí. Promluvte jediné slovo! (Bere ji za ruku.)

NEŤ (tisknouc mu ruce): Všechno, vše, jenom teď mne opusťte!

KANOVNÍK (hlavou na jejích rukou): Děláte ze mne nejšťastnějšího z lidí, vládněte mi úplně neomezeně – –

(Z dálky zaznívá libozvučná kadence dvou lesních rohů. Kanovník pořád tiskne rty k neteřiným rukám.)

Výstup 6.

PŘEDEŠLÍ. MARKÝZA. MARKÝZ; potom PLUKOVNÍK ŠVÝCARSKÉ GARDY a ŠVÝCAŘI.

MARKÝZA (vstupujíc do besídky mezi neť a kanovníka): Pospěšte si, příteli, odejděte; zaslechla jsem hřmot, ani chvilku zde nejste v bezpečí. Mohli by zpozorovat, že princezna není v zámku; rychle, musíme odsud.

KANOVNÍK (násilím se odpoutávaje od neteře): Musím pryč, půjdu. Žijte blaze, nenechte mne prahnout celou věčnost. (Odchází tiše dozadu nalevo.)

MARKÝZA: Teď za mnou, neti. Buďte zdrav, markýzi, poříd'te dobře, brzo zas uvidíte svou choť – i svou přítelkyni. Na rozloučení ho, neti, obejměte.

MARKÝZ (obejme neť a přitáhne ji k sobě): Sem ke mne, má krásná, pojd'te se mnou, tam přede dveřmi čeká můj kočár.

NEŤ (váhajíc): Bože můj, co z toho bude!

MARKÝZA (zadržujíc neť): Co to znamená, markýzi? Zbláznil jste se?

MARKÝZ: Nedělejte rámus; to děvče je mé. Nechte mi to stvoření, jsem do ní šíleně zamilován; a já vám za to slibuji, že věrně vyřídím, cokoli jste mi uložila. Jedu do Anglie, obstarám vaše obchodní věci, budem vás tam očekávat a uvítáme vás ve vší poctivosti; ale tu dívku mi nechte!

MARKÝZA: To není možné! Pojd'te za mnou, neti. Co říkáte té troufalosti mého muže? Mluvte! Jste s ním smluvena?

NEŤ (váhavě): Tetičko –

MARKÝZ (táhne ji za sebou): Vyznejte se, bez přetvářky! Jsme dohodnuti! Pojd'te! Bez odporu, sice ztropím hluk, jsem v zoufalství všeho schopen, ještě nás všechny vyradím.

MARKÝZA: To je hrozné, hrozné! Jsem zničena.

(Pojednou lesní rohy ustanou ve své zrychlené hudbě.)

PLUKOVNÍK (veda zpět kanovníka; za ním dva Švýcaři): Sem, pane, sem!

KANOVNÍK: Čeho se to opovažujete? Na tuto promenádu smí každý!

PLUKOVNÍK: Každý, kdo tam jde na procházku, ale zločinec ne! Neutečete nám; vzdejte se dobrovolně.

KANOVNÍK: Myslíte, že jsem neozbrojen? (Vyjme z kapsy pistol.)

PLUKOVNÍK: Zastrčte tu pistol. Střílet po mně můžete, ale ze zahrady se dostat, to ne. Všechny příchody jsou obsazeny. Nikdo nemůže ven. Vpravte se do osudu, když jste se do něho tak svévolně hnal.

MARKÝZA (jež naslouchala): Zas něco nového a nečekaného! Pojd'te branou. Nebudem-li svorní, záhynem společně.

(Markýza, markýz a net' chtějí se uchýlit branou, odkud přišli; do cesty jim vstoupí dva Švýcaři.)

MARKÝZA: Jsme zničeni!

MARKÝZ: Jsme zrazeni!

NET': Jsem ztracena!

KANOVNÍK (jenž se v tu chvíli dostane vedle netěře): Bože!

PLUKOVNÍK: Nikdo se nehýbej! Jste všichni mými zajatci.

KANOVNÍK (ukazuje na net'): I ta zde?

PLUKOVNÍK: Ano!

KANOVNÍK: Mé neštěstí je tak velké, že si ho ani domyslit nedovedu.

PLUKOVNÍK: Ale vaše nerozvážnost je ještě větší.

KANOVNÍK: Všechny výčitky snesu, podstoupím trestů, co mi jich uražená spravedlnost naloží; půjdu s vámi, odveďte si mne do žaláře, máte-li to nařízeno: jen se chovejte uctivě k této nadpřirozené bytosti! Skryjte, co jste viděl, vymyslete si něco, vylžete něco. Prokážete tím knížeti větší službu než tou děsnou, strašlivou skutečností, že jeho dcera, jeho jediná, jeho milovaná dcera –

PLUKOVNÍK: Znam svou povinnost. Vidím tu jen své zajatce; znám jen svůj rozkaz a ten provedu.

MARKÝZA: Kam –?

MARKÝZ: Že taky já musil s nimi sem!

NEŤ: Měla jsem, proč se strachovat!

KANOVNÍK: Tak jsem nejbědnější ze všech lidí! Co zamýšlíte? Je-li možná! Co může kníže podniknout proti tomu nejdražšímu, co má na světě? Má velitelko – přátelé – já to jsem, kdo vás vrhá do neštěstí! Proč jsem přišel na svět? Proč mi byla souzena taková láska? Proč jsem neprovedl svůj častý úmysl a nevystěhoval se do cizí země, abych tam na ně čem jiném otupil svou něhu a svou tížádnost? Proč jsem neprechl? Proč jsem byl vždycky zas přiváben zpět? Rád bych vám dělal výčitky, rád bych sebe samého plísnil a nenáviděl; a přece, pohlédnu-li na sebe v tuto chvíli, nemohu si přát, aby tomu bylo jinak. Jsem i prostřed neštěstí pořád ještě ten nejšťastnější!

PLUKOVNÍK: Už dost, pane, už je kdy, abyste mne vyslechl.

KANOVNÍK: Dobrá, ale dřív propusťte naši velitelku. Jakže? Má zde stát v noci a v rose a slyšet ortel nad nešťastníkem, na němž bere účast. Nikoli, nechť se vrátí do svých komnat, ať

už není vystavována pohledům těchto sluhu, kteří mají radost z jejího zahanbení. Pospěšte si, pospěšte, má kněžno! Kdo by se vám směl postavit na odpor? A tento muž, který mne smí zatýkat, tito habáni, kteří mne zadržují svými halapartnami, to jsou vaši služebníci. Jděte, buďte zdráva! Kdo by vás zadržoval? Leč nezapomínejte na toho, kdo vám směl konečně ležet u nohou, kdo vás konečně směl ujistit, že mu jste na světě všim. Jen chvíli ještě shlížejte na jeho trýzeň a na jeho stesk a pak ho přenechte krutému osudu, který se proti němu spíkl. (Vrhne se neteří k nohám, ona se opírá o markýze, markýz při tom stojí v rozpačitém postoji: je to, spolu s dvěma Švýcary, působivá skupina po pravé straně scény. Po levé stojí plukovník a dva jiní Švýcaři.)

Výstup 7.

PŘEDEŠLÍ. HRABĚ.

HRABĚ (jež dva Švýcaři pohánějí obrácenými halapartnami): Povídám vám, že po celý život budete pykat za tu svou hrubost! Takhle na mne! Na největšího ze všech smrtelníků! Vězte, já jsem conte di Rostro, di Rostro impudente, jsem slavný cizinec všude uctíváný, jsem mistr všech tajných věd, jsem velitel duchů –

ŠVÝCAR: To si vykládejte našemu plukovníkovi, ten rozumí vlašsky, víte; a nepůjdete-li po dobrém, tak vám dáme zprava zleva do žeber a ukážeme vám cestu, jak máme nakázáno.

HRABĚ: Copak jste, vy lidé, přišli o rozum?

ŠVÝCAR: Rozum má, kdo nás komanduje. Povídám vám, jděte po dobrém a tady rovnou k našemu plukovníkovi.

HRABĚ (velitelsky): Neodvažujte se na mne sáhnout!

KANOVNÍK (jenž se při hlase hraběte vzpamatuje; prudce): Ano, zde jsem tě očekával, Velký kofto, nejtihodnější mistře, ty nejdůstojnější ze všech smrtelníků! Připustils takový pád syna svého, abys ho zázrakem opět pozvedl. Jsme ti všichni navždycky zavázáni.

Nemusím se ti přiznávat, že jsem se do tohohle dobrodružství dal za tvými zády. Ty víš, co se přihodilo; ty víš, jak nešťastně to dopadlo: sice bys byl nepříšel. Tímto svým jediným příchodem sdružuješ, Velký kofto, více ušlechtilých duší, než koliks jich snad za celého svého dlouhého putování pozemského vídal pospolu. Tady před tebou stojí přítel, před několika chvilkami tvor nejšťastnější, teď nejubožejší! Tady dáma, hodna nejvyššího blaha. Tady přátelé, kteří se pokoušeli společně podnikat možné nemožné! Stalo se cos neuvěřitelného. Jsme tu pospolu a strádáme jen z nedůvěry k tobě. Kdybys ty byl tuto schůzku pořádal, kdyby to tvá moudrost a tvá moc byla zařídila – (Chvíli se zamyslí, pak odhodlaně pokračuje.) Ne, nic neřeknu, neřeknu, čeho bych si přál – Pak by se bylo vše dalo podle úmluvy; nebyl bys musil se ukázat v plném svém lesku, nebyl bys musil ustupovat jako nějaký divadelní bůh se svého stroje, aby naše tíseň se skončila. (Důvěrně a s úsměvem jde k němu.) Na čem se ustavujete, příteli? Vidíte, již stojí naši strážcové jakoby omámeni: proneste slůvko a padnou do spánku, v němž zapomenou na vše, co se stalo, a my se zatím šťastně odsud dostaneme. Rychle, příteli, přivíňte mne na svou hrud', odpusťte mi a zachraňte mne!

HRABĚ (pateticky ho objímaje) : Odpouštím ti! (Plukovníkovi.) Teď bez odhadu spolu odjedem.

PLUKOVNÍK (s úsměvem): Ale ano, velmi rád!

KANOVNÍK: Hle, zázrak!

MARKÝZA (markýzovi): Co to znamená? Ten že nás zachrání?

MARKÝZ: Pomalu věřím, že je to opravdu čarodějník.

PLUKOVNÍK: Nepotřebuji dál poslouchat ty hovory; teď už jasně vidím, s kým mám čest a co je mi činit. (Volá za scénou.) Vy také předstupte mladý muži, nechal jste mne dlouho dost samotného.

Výstup 8.

PŘEDEŠLÍ RYTÍŘ.

RYTÍŘ: Ano, jsem tu, abych ty ohavníky zahanbi a pošetilce politoval!

OSTATNÍ (vyjma plukovníka): Co to znamená? Rytíř! To je děsné! To není možné!

RYTÍŘ: Ano, jsem tu, abych proti všem svědčil.

NEĚ: Tím jsem vinna jen já!

KANOVNÍK: Co to znamená? Já zešílím!

PLUKOVNÍK: Vy ho tedy znáte? Všechno se tu děje přirozeně, až na ten jeden zázrak, že si tenhle člověk mohl v takové společnosti uchovat svou poctivost. On dával pozor na vaše taškařiny a odhalil je knížeti, já pak mám rozkaz, abych vše vyšetřil a potrestal. (Kanovníkovi.) Tedy nejprve, abyste poznal, kudy vás dosud vedli a kdo vás to vedl a jak náramně vás podvedli – podívejte se konečně na ten přelud, jímž se dnes večer tak rouhavě dotkli naší kněžny! (Zvedne závoj s neteřiny tváře.)

(Kanovník ji pozná a zapotáčí se.)

RYTÍŘ: Jaká kněžna, takoví duchové! – A takovým lidem jste důvěřoval.

KANOVNÍK: I vám jsem důvěřoval a vy jste mne, jak vidím, zničil.

PLUKOVNÍK: Tihle ničemníci tyli z vaší slabosti a popichovali vás k trestuhodným věcem. Co můžete očekávat?

KANOVNÍK: Pane plukovníku –

PLUKOVNÍK: Uklidněte se! A vezte především, že kníže smýšlí do té míry urozeně, že i tentokrát vám ukládá jen mírný trest za vaši lehkovážnost a zločinnost. A co říkám, trest? Spíše chce podniknout ještě jeden pokus, zda se můžete polepšit, zda se prokážete důstojným velkými svými předky. Málo vám prospělo, že jste teď už po dva roky vypuzen ode dvora. Ohlašuji vám, že jste na svobodě, leč jen za té podmínky, že do týdne opustíte zemi:

předstírejte, jako byste se chtěl vydat na dlouhou cestu. S vaším strýcem, jehož si kníže nad jiné váží a jemuž důvěřuje, bude smluveno a zařízeno vše další. Můžete se volně vrátit ve svém voze, jen až se přesvědčíte, jaké to je s tou nebezpečnou koupí klenotů, do které jste se pustil.

KANOVNÍK: Čeho se dovím! Čeho se dožiju!

PLUKOVNÍK (markýzovi): Nejprve vydejte klenoty, které máte v kapse.

MARKÝZ: Jaké klenoty? O žádných nevím.

ŠVÝCAR: Prve něco zahodil tady v křoví. Bude to někde nablízku. (Prohledají křoví a přinášejí plukovníkovi skříňku.)

PLUKOVNÍK: Už nezapírejte, všechno je odhaleno. (Markýze.) Kde jsou ostatní kameny? Jen se přiznejte! Domů se už nedostanete a u vás doma je v tuto chvíli všechno zapečetěno. Ukažte, že jste hodna mírnosti, s níž vás chceme soudit.

MARKÝZA: Tady jsou. (Vyjme skříňku se šperky.) Tak jsem si nepředstavovala, že se jich zbavím.

PLUKOVNÍK (kanovníkovi): Tyto šperky budou vráceny dvorním klenotníkům, kteří za to vydají vaši stvrzenku a smlouvu. Vy zas vydáte princeznu padělaný podpis. Dále vás nezdržuji, můžete jít.

KANOVNÍK: Ano, jdu. Viděl jste mne zahanbena: leč nemyslete si, že jsem ponížen. Můj původ mi dává nárok na nejvyšší státní úřady; tu výsadu mi nikdo nevezme a stejně mi nikdo z prsou nevyrvé mou vášeň ke kněžně. Řekněte jí to, jak mne obšťastňoval tento přelud. Řekněte jí, že všechno pokoření, jehož, se mi dostává, není ničím proti bolesti, kterou pocítuji proto, že musím od ní žít ještě ve větší dálce než dosud; že musím do země, kde jí nebudu již, byť jen v přeletu, vídat: ale co živ budu, její obraz a naděje se mi ze srdce nevytratí nikdy. Řekněte jí to. Vámi ostatními pohrdám. Sesypali jste se na mou vášeň jako brouci na rozkvetlý strom; listy jste mohli okousat, takže prostřed léta tu trčím jak holý kmen; ale větve

a kořeny musili jste nechat nedotčeny. Leťte si teď jinam. zas najdete nějakou potravu!
(Odejde.)

PLUKOVNÍK: Ostatní budou pod dobrým dozorem docela potichu dopraveni na pohraniční pevnost a zůstanou tam, až se důkladně vyšetří, zda jejich taškařiny nezasáhly snad do širších okruhů. Shledá-li se, že nejsou zapleteni do dalších rejdů, budou potichu vykázáni ze země, abychom se tak zbavili té podvodnické společnosti. Jsou čtyři, vejdou se tedy tak zrovna do vozu. Pryč s nimi! Až k velké bráně je doprovodíte, tam stojí povoz, tam je tedy odevzdejte dragounům.

NEŤ: Smí-li se nešťastné děvče od přísného rozsudku ještě dovolávat milosti, tedy mne vydechněte. Podvolím se jakémukoli trestu, jenom mne odlučte od těchto lidí; jsou to mí příbuzní, vydávali se za mé přátele a uvrhli mne do nejhorší bídy. Zavřete si mne, zavezte mne kamkoli; ale buďte tak milostiví, ať je to nějaký klášter.

RYTÍŘ: Co to slyším?

PLUKOVNÍK: Myslíte to vážně?

NEŤ: Kdyby zde tento pán byl věřil, že smýšlím upřímně, nebyli bychom, kde jsme. Rytíři, nejednal jste ušlechtilé. Mou neopatrností, pouhou náhodou dověděl jste se o celém tajemství. Kdybyste byl býval, zač jsem vás měla, nebyl byste s ním naložil takhle, by byste mohl vše říci kanovníkovi, byl byste zadržel klenoty a zachránil dívku, jež je teď nenávratně ztracena. Je pravda, dostane se vám za vaši službu odměny, naše neštěstí bude kapitálem, z něhož budete mít velké renty. Nežádám, abyste si, zahrnován knížecí přízní a s vyhlídkou na brzké výnosné úřady, vzpomenu na slzy nešťastné dívky, jejíž důvěřivost vám umožnila to vše za dveřmi vyslechnout. Ale teď, kdy jste vlivný muž u dvora, mohl byste svůj vliv uplatnit aspoň k tomu, abyste prosadil, oč jsem vás prosila, když jste neměl, když jste aspoň neukazoval ještě nic než city, které mi imponovaly. Vymozte na tom přísném a svědomitém důstojníku aspoň tolik, abych nebyla odvezena s touhle společností; aby má mladá léta nebyla v cizí zemi ponižována ještě víc, než byla pohříchu ponížena zde. (Plukovníkovi.) Prosím vás, zaklínám vás, pane, máte-li dceru, na níž se chcete dožít radosti, tedy mne pošlete pryč; ale samotnou. Uvězněte mne; nevypovídejte.

PLUKOVNÍK: Ta dívka mne dojímá.

RYTÍŘ: Mínete to vážně?

NEŤ: Kéž byste tomu byl věřil dřív!

PLUKOVNÍK: Vaše přání mohu vyplnit, aniž se odchýlím od svých instrukcí.

NEŤ: Naopak, budete jednat v duchu svých instrukcí, ačli, jak se zdá, ta příhoda opravdu má být vyřízena potichu. Nevypovídejte mne, neposílejte mne do ciziny; sice se to stane předmětem zvědavých otázek. Lidé si budou tu historku vyprávět, budou ji kroutit sem a tam. Začnou se ptát: „Jakpak asi vypadá to dobrodružné děvče? Prý jako princezna, ba jistě se jí podobá, jinak by se ta bajka přec nebyla mohla vymyslet a zahrát. Kdepak je? Musíme ji vidět, musíme se s ní seznámit.“ Rytíři, kdybych byla taková, jakou jste si mne patrně představoval, pak by mi tenhle případ a výsledek byl věru zcela podle přání a nepotřebovala bych už žádné vybavy, abych ve světě udělala štěstí!

PLUKOVNÍK: A tedy skončeme! Ty tři zde doved'te k vozu; důstojník, jemuž je odevzdáte, ví už, co dál.

MARKÝZ (tiše markýze): Mluvil jen o vypovědění. Odejdem raději v pokoře, aby se z toho nevyklubalo něco horšího.

MARKÝZA (tiše): V srdci se mi vaří vztek a zlost; křičela bych, kdybych se nebála, že to ještě zhorším.

PLUKOVNÍK: Tak pryč!

MARKÝZA: Považte, pane plukovníku, a ať si rozváží i kníže, jaká mi v žilách proudí krev, jsem s ním spřízněna a on ubližuje své vlastní cti, ponižuje-li mne!

PLUKOVNÍK: To jste měla uvážit vy sama! – Jděte! Toto příbuzenství, které ostatně dávno není prokázáno, bylo vám už připočteno k dobru.

HRABĚ: Pane, vy s touhle sebrankou slučujete kohosi, kdo je zvyklý, že se s ním všude zachází co nejuctivěji.

PLUKOVNÍK: Musíte poslechnout.

HRABĚ: To mi není možné.

PLUKOVNÍK: Tak vás tomu naučíme.

HRABĚ: Všude na svých cestách konám samé dobro.

PLUKOVNÍK: To se ukáže.

HRABĚ: Měli byste mi jako strážnému duchu stavět chrámy.

PLUKOVNÍK: To se uvidí.

HRABĚ: Prokázal jsem, že jsem Velký kofta.

PLUKOVNÍK: Čím?

HRABĚ: Zázraky.

PLUKOVNÍK: Tak nějaký zas udělejte, přivolejte své duchy, dejte se osvobodit.

HRABĚ: Nevážím si vás dosti, abych před vámi projevils svou moc.

PLUKOVNÍK: Jaká velkorysost! Tedy se podrobte rozkazu.

HRABĚ: To udělám, abych projevils svou trpělivost: brzy však se zjevím v pravé podobě. Ohlásím vašemu knížeti taková tajemství, že mne v triumfu dá přivést nazpět, a vy pocváláte před kočárem, v němž slavně a vítězně pojede Velký kofta.

PLUKOVNÍK: To všechno se ukáže; jen dnes mi je nemožné vás provázet. Pryč s vámi!

ŠVÝCAR: Pryč, povídá plukovník. A nepůjdete-li, tak se seznámíte s našimi halapartnami.

HRABĚ: Bídáci, vbrzku mi budete zbraní vzdávat čest.

ŠVÝCARI (naň dorážejí): Musíš mít poslední slovo? (Odejdou s těmi třemi.)

PLUKOVNÍK (neteři): A vás dopravíme ještě dnes v noci do ženského kláštera, ani ne čtvrt hodiny odsud. Mínete-li to s odloučením od světa vážně, najdete tam k tomu příležitost.

NEŤ: Míním to úplně vážně. Jiná naděj mi zde na světě nezbyvá. (Rytíři.) Ale to jedno vám ještě řeknu, že svou první a skutečnou náklonnost беру s sebou do samoty – náklonnost k vám.

RYTÍŘ: To neříkejte, netrestejte mne tak krutě. Každé vaše slovo mne hluboce zraňuje. Vám lze závidět, mně ne. Vy si můžete říkat: mne udělali nešťastnou. Ale jak nevýslovně musí bolet mne, řeknu-li si: i tebe cítá k těm, kdož spolu působili k její zkáze! Ach, odpusťte mi, opusťte vášni, jež, neblahou náhodou znesvářena sama se sebou, zranila právě to, co jí ještě několik chvil předtím bylo na světě nejmilejší a nejcennější. Tak se musíme rozloučit. Cítím z toho nevýslovnou strážně. Poznejte mou lásku a politujte mne. Proč jsem jen neposlechl svého citu, proč jsem hned po tom náhodném odhalení nepospíšil ke kanovníkovi! Byl bych získal přítele a milenku, byl bych se radostně mohl kochati svým štěstím. Všechno je ztraceno.

PLUKOVNÍK: Zmužte se.

NEŤ: Buďte zdrav. Tato poslední útěšná slova budou mi nadosmrti znít v uších. (Plukovníkovi.) Vidím vám na očích, že mám odejít. Kéž vaše lidské chování dojde odměny! (Odchází se stráží.)

PLUKOVNÍK: Toho nebohého stvoření je mi líto! Pojd'te, všechno šlo dobře. Odměna vás nemine.

RYTÍŘ: A i kdyby byla tak knížecí, jak smím očekávat: radost z ní mít nebudu, neboť nejednal jsem správně. Zbývá mi jediné přání a jediná naděj: dodat té dobré dívce mysl, aby byla vrácena sobě i světu.

KONEC